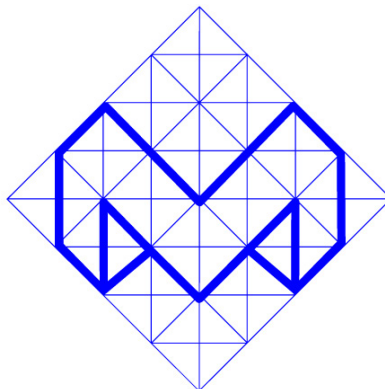

מומנטום

מנוע הצמיחה
של מקצועות הרכב

הנדסאי מכונות במגמת רכב

ממצאי מחקר תחילת שנה

קרון דביר | אביתר שמול

על כותבי הדוח

קן דביר

חוקרת ומתודולוגית בכירה במדעי החברה, עוסקת במחקר אקדמי, באפיון והערכת תוכניות חינוכיות וחברתיות ובהקמת מסדי נתונים לגופי מגזר ציבורי, דוגמת משרד החינוך והביטוח הלאומי וגופי מגזר שלישי.

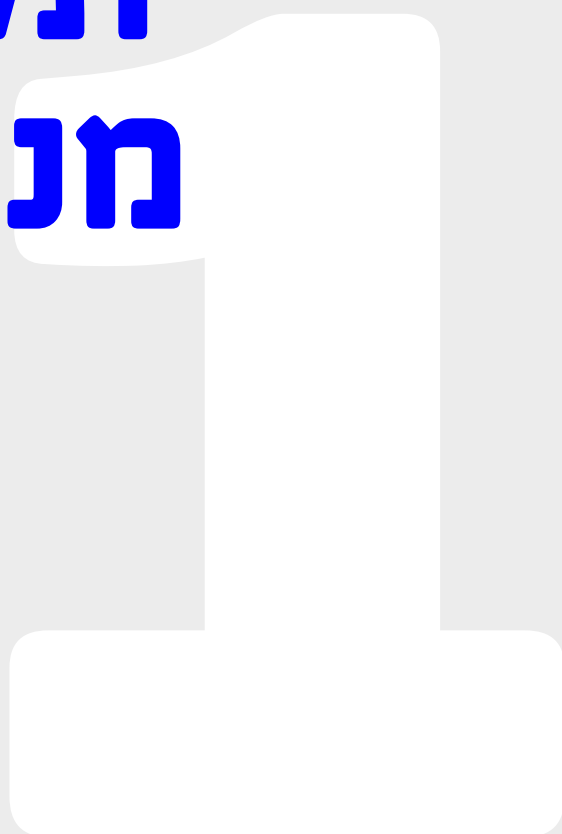

אביתר שמול

עוזר מחקר, עתודאי, לקראת סיום לימודי התואר הראשון בפסיכולוגיה וביולוגיה באוניברסיטת תל אביב.

תקציר מנהלים

הרוב הגורף של הסטודנטים במגמות מכונות רכב הם גברים, כאשר מתוך 418 המשיבים, ישנן רק 12 נשים.

מרבית הנשאלים שייכים למגזר היהודי (72%) והיתר שייכים למגזר הערבי.

מחצית מכלל הסטודנטים הם בני 25 ופחות מכך, וחמישית מהם בני 30-26,

השאר הם בני מעל ל-30, שזהו גיל מבוגר יחסית לסטודנטים בארץ באופן רגיל.

הסטודנטים במגזר הערבי צעירים משמעותית מחבריהם במגזר היהודי.

נתונים דמוגרפיים

מרבית המשיבים (58% מהם) נמצאים בשנה א' בלימודים, כשליש מהם בשנה ב' ורק 12%

מהם בשנה ג'. כמעט 80% מהנשאלים במגזר הערבי הם משנה א'.

בשני המגזרים כמחצית מן הסטודנטים לומדים בכל אחד ממסלולי הלימוד (בוקר/ערב).

באופן כללי ישנה העדפה קטנה למסלול לימודי ערב.

מאפייני לימודים

מטלה מסכמת - עבודת גמר או התנסות מעשית בתעשייה

מעל למחצית מהסטודנטים טרם החליטו לגבי המטלה המסכמת (כאשר מדובר גם

בסטודנטים משנה ב') רק רבע מהסטודנטים דיווחו כי בכוונתם לבחור בעבודה מעשית.

כרבע מבין הסטודנטים שדיווחו כי יעדיפו עבודה מעשית הסבירו כי הם כבר עובדים במוסכים

ולכן זה הדבר הפשוט ביותר מבחינתם. חלק מהסטודנטים בחרו להסביר את היתרונות

שלדעתם טמונים בעבודה מעשית.

בקרב סטודנטים מהמגזר הערבי הנטייה לבחור בעבודת הגמר קטנה יותר מאשר במגזר

היהודי. כשליש מהסטודנטים בשנה ב' דיווחו כי הם מתכוונים לבחור בעבודת גמר.

הסטודנטים שדיווחו כי יעדיפו עבודת גמר נימקו את החלטתם בכמה אופנים: היו סטודנטים

שטענו ל"הסללה" לכיוון עבודת גמר על ידי צוות המכללה, היו סטודנטים שהסבירו את

הבחירה דרך חסמים לאפשרות הבחירה בעבודה מעשית וקיימת קבוצה של סטודנטים, שכבר

עובדים במוסכים, שבחרו בעבודת גמר כדי להעשיר את הידע שלהם והיכולות שלהם.

מרבית המשיבים (67%) מדווחים כי הם בעלי ניסיון קודם כלשהו בענף הרכב. כאשר במגזר

הערבי אחוזי הסטודנטים שדיווחו על חוסר ניסיון גדולים יותר מאשר במגזר היהודי.

על אף שמרבית הנשאלים בעלי ניסיון קודם בתחום הרכב, למעלה ממחציתם אינם מועסקים

כיום בענף. אחוז המשיבים שאינם עובדים בענף גבוה יותר במגזר הערבי.

75% מתוך כלל הסטודנטים שצינו כי הם בעלי עבודה בתחום הרכב מגיעים ממכללות

במגזר היהודי.

40% מבין הסטודנטים בעלי הניסיון הקודם הועסקו כמכונאי רכב.

ניסיון ותעסוקה קודמת בענף הרכב

הזיקה למקצוע

כמעט 90% מהנשאלים הסכימו עם האמירה כי הם לומדים את המקצוע אותו רוצים ללמוד,

מעל 70% מהם דיווחו כי ימליצו לחבריהם על הלימודים במקצוע ורק 15% הודו כי היו

מעדיפים ללמוד מקצוע אחר.

בקרב המשיבים במגזר הערבי ניכרת אחידות דעים לגבי מידת התאמת תחום הלימודים

תפיסות המשיבים את לימודי הנדסאי הרכב

אליהם, כאשר 86% מהם מדווחים כי הם מסכימים במידה רבה עם האמירה שהם לומדים את התחום אותו היו רוצים ללמוד. במגזר היהודי מידת ההסכמה אחידה יותר בקטגוריות השונות. ההבדל בין סטודנטים משנות לימוד שונות נעוץ בעיקר בהעדפת המקצוע על פני מקצועות אחרים, כאשר כחמישית מהסטודנטים בשנים המתקדמות מסכימים כי היו מעדיפים ללמוד מקצוע אחר וזאת לעומת עשירית בלבד מהסטודנטים בשנה א'.

הסיבות לבחירה במקצוע

הסיבה המרכזית לבחירה בלימודי הנדסאי רכב היא ענין בעולם הרכב (70% מהנשאלים). מרבית הסטודנטים בחרו גם בסיבות פרקטיות: כ-40% הצהירו כי הם מתכוונים לעבוד בענף הרכב בתום הלימודים, כ-40% רואים בתעודת הנדסאי "קיצור דרך" להסמכה לקציני בטיחות או שמאי רכב ו-40% רואים בתעודת הנדסאי "קיצור דרך" להסמכה כמנהל מוסך. ההבדלים בין המגזרים אינם משמעותיים אך ניכר כי סטודנטים בשנים המתקדמות מדגישים יותר את הבחירה בתעודת הנדסאי כ"קיצור דרך" לתעודות הסמכה נחשקות יותר.

שביעות הרצון מלימודי הנדסאים

מרביתם של הסטודנטים (70%) שבעי רצון מרמת הלימודים במכללות, כ-60% מסכימים כי הינם שבעי רצון מרמת ההכשרה המעשית והמידה בה הלימודים מכינים לתעסוקה עתידית וכמחצית מהסטודנטים שבעי רצון מהתשתית הטכנולוגית במכללות. שביעות הרצון בכל אחד מן ההיבטים הנזכרים למעלה גבוהה משמעותית במגזר הערבי לעומת זו במגזר היהודי ובשנים מתקדמות מידת שביעות הרצון של הסטודנטים הולכת ויורדת.

מוטיבציה לתעסוקה בענף

רובם הגדול של הסטודנטים (כ-85%) הביעו נכונות לעשות מאמץ להשגת עבודה בענף לאחר הלימודים. רוב הסטודנטים (70%) הביעו הסכמה רבה בנוגע לרצונם לעבוד במקצוע לצמיתות. בנושא המוטיבציה לתעסוקה בענף לא ניכרים הבדלים בין המגזרים השונים ובין שנות הלימוד השונות.

אפשרויות הקידום בענף

מעל ל-60% מהסטודנטים הסכימו במידה רבה עם ההיגד הקובע כי הם מכירים את אפשרויות הקידום בתחום. שיעור דומה הביעו הסכמה רבה עם ההיגד הקובע כי התחום מציע אפשרויות רבות להתקדמות. אין הבדל משמעותי בין סטודנטים במגזרים השונים ובשנות הלימוד השונות מבחינת התייחסותם לאפשרויות הקידום בענף. חשוב אבל לציין כי הסטודנטים מבחינים בין אפשרויות הקידום בענף הרכב בכללותו ובין אפשרויות הקידום בעבודה במוסכים.

יכולת ההשתכרות והפוטנציאל הכלכלי של עבודה בתחום הרכב

רק שליש מהסטודנטים הסכימו כי רמות השכר ההתחלתיות והמרביות במקצוע הן אטרקטיביות,

למרות זאת מעל למחצית מכלל הנשאלים הסכימו כי בעולם הרכב ניתן להגיע למשכורות הוגנות וכי הביקוש להנדסאים בענף גבוה.

בקרבת סטודנטים במגזר היהודי ניכרים אחוזי הסכמה נמוכים יותר מאשר בקרב הסטודנטים במגזר הערבי ובקרבת סטודנטים בשנים המתקדמות ניכרת נטייה משמעותית להסכים פחות עם האמירות המתארות את הפוטנציאל הכלכלי החיובי של עבודה בענף הרכב.

אופי העבודה בענף ותדמית המקצוע

מרבית הסטודנטים מסכימים כי העבודה בענף הרכב מכובדת וכי היא מעניינת ומלאה אתגרים (70% ו-80% בהתאמה). מחצית מהסטודנטים מסכימים כי מדובר בעבודה מאומצת וקשה פיזית ורק 40% מהם מסכימים כי מדובר בעבודה בעלת יוקרה גבוהה.

אחוז נמוך יותר של סטודנטים במגזר הערבי מסכים שמדובר בעבודה מאומצת ופיזית ואחוז גבוה יותר משמעותית מהמגזר הערבי מסכים כי מדובר במקצוע בעל יוקרה גבוהה. אחוז גבוה יותר של סטודנטים בשנים המתקדמות רואים את העבודה כקשה ומאומצת ואחוז נמוך יותר מהם רואה את המקצוע כבעל יוקרה גבוהה.

תחום העבודה המועדף עם תום הלימודים

כרבע מהסטודנטים טרם החליטו מהו תחום העבודה המועדף עליהם עם סיום הלימודים. בקרב אלו שיש להם כיוון תעסוקתי, המקצועות המועדפים הינם: קצין בטיחות, מנהל מוסמך מאבחן מומחה ושמאי רכב. ההעדפות הללו נכונות לשני המגזרים ולכלל שנות הלימוד.

הסטודנטים במגזר הערבי נוטים לראות בשמאי רכב מקצוע מועדף משמעותית יותר מאשר הסטודנטים במגזר היהודי ובקרבת הסטודנטים בשנים המתקדמות ניכרת העדפה משמעותית למקצוע קצין הבטיחות וזאת בהשוואה לסטודנטים בשנה א'.

מעל 60% מהמשיבים מדווחים על היכרות מסוימת עם יבואני הרכב. קצת יותר משליש מהמשיבים דיווחו כי הם חסרי כל היכרות עם היבואנים. בקרב סטודנטים מהמגזר הערבי ניכרת היכרות קצת פחותה עם היבואנים ובקרב תלמידי שנים מתקדמות היכרות קצת יותר משמעותית.

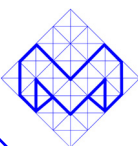
עוד נשאלו הסטודנטים לגבי מידת העניין שלהם לעבוד אצל יבואני הרכב, מעל 80% מהסטודנטים הביעו ענין בעבודה אצל יבואני הרכב אך צריך לזכור שאין הכוונה בהכרח לעבודה במכונאי רכב. הסטודנטים בקבוצות המיקוד ראו ביבואני הרכב כגורם משמעותי בעל יכולת השפעה דרמטית על ענף הרכב הישראלי. לטענת הסטודנטים ליבואני הרכב יש יכולת להשפיע על רמת הלימודים במכללות וכן יכולת להשפיע ה ואפשרות לשינוי דרך העסקת ההנדסאים בענף הרכב.

תפיסות המשיבים
את יבואני הרכב

תוכן עניינים

5.....	תקציר מנהלים.....	1
10.....	רקע כללי ומטרות המחקר.....	2
12.....	ממצאי הסקר.....	3
13.....	כללי.....	
14.....	נתונים דמוגרפיים.....	
15.....	מאפייני לימודים.....	
16.....	מטלה מסכמת - עבודת גמר או התנסות מעשית בתעשייה.....	
19.....	ניסיון ותעסוקה קודמת בענף הרכב.....	
21.....	תפיסות המשיבים את לימודי הנדסאי הרכב.....	
21.....	הזיקה למקצוע.....	
23.....	הסיבות לבחירה במקצוע.....	
25.....	שביעות הרצון מלימודי הנדסאים.....	
27.....	תפיסת התעסוקה בענף הרכב.....	
27.....	מוטיבציה לתעסוקה בענף.....	
29.....	אפשרויות הקידום בענף.....	
31.....	יכולת ההשתכרות והפוטנציאל הכלכלי של עבודה בתחום הרכב.....	
33.....	אופי העבודה בענף ותדמית המקצוע.....	
35.....	תחום העבודה המועדף עם תום הלימודים.....	
37.....	תפיסות המשיבים את יבואני הרכב.....	
40.....	סיכום.....	4

רקע כללי ומטרות המחקר

מומנטום נוסדה בשנת 2016 כחברה לתועלת הציבור ביוזמת קרן ביחד, בשותפות עם חברות יבוא הרכב ואיגוד יבואני הרכב. מטרתה להפוך את מקצועות הרכב לתחום השכלה והכשרה מבוקש המאפשר לצעירים וצעירות בישראל מימוש עצמי ותעסוקה איכותית, המבוססת על פרופסיה מובחנת, עם אפשרויות לקידום ולתגמול הולם ולחזוק ענף הרכב והכלכלה הישראלית. מודל הפעלה מבוסס על יצירת שיתופי פעולה בין מחזיקי עניין במגזר הציבורי, העסקי והחברתי סביב מטרות משותפות. פיתוח מודלים, תוכניות, שיתוף ידע וחשיבה חדשנית התומכת בצמיחת ענף הרכב בישראל. עם התפתחות הטכנולוגיה, אנו צופים בשינויים תכופים בענף הרכב, ובראשם כניסה של טכנולוגיות חדשות המצריכות את העובדים בענף להתמחות במספר רב של תחומים בניהם מכונאות ואלקטרוניקה. תוכניות הלימוד הקיימות כיום אינן מעודדות דיין, ויש צורך לחבר בין מוסדות ההכשרה לבין המעסיקים על מנת לקרב את ההכשרות לשטח.

קשרי מעסיקים-מוסדות לימוד והכשרה בתחום הרכב

בשנת 2014 פרסם ה-OECD דו"ח בו הוא מתאר את האתגר מולו עומדת מערכת ההכשרה המקצועית בארץ, לאור העובדה שהיא מחולקת בין גופים שונים שאינם מתואמים בניהם. הוא ממליץ להתמודד עם אתגר זה על ידי הגדלת שיתוף הפעולה בין בעלי העניין, ומדגיש את העובדה שעל מנת שמערכת ההכשרה המקצועית תועיל לכל המעורבים, עליה להביא בחשבון את נקודת מבטה של החברה והפרט, וכן את נקודת מבטם של המעסיקים המייצגים את הכלכלה והתעשייה. המעסיקים מוזכרים כשותפים חשובים במיוחד, בעיקר עקב הידע שברשותם לגבי המיומנויות להן יזדקקו העובדים.

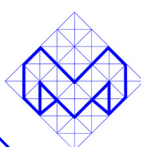
מודלים של הכשרה המשלבים את המעסיקים אינם דבר חדש בעולם, ומדינות כמו אנגליה, שווייץ וגרמניה, נוקטות בצעדים אקטיביים על מנת לאפשר למעסיקים לקחת חלק פעיל במערך ההכשרה הטכנולוגית. עם זאת, מערכות החינוך הטכנולוגי במדינה לא השכילו לשלב כוחות עם התעשייה באופן שיאפשר יצירת מודלים אסטרטגיים וארוכי טווח לצורך שיפור ההכשרה, ובעקבות כך הגדלת כוח אדם מיומן לשוק העבודה. לאור הדברים הללו, יזמה מומנטום תכניות ייעודיות לשיתוף פעולה מתמשך בין המכללות הטכנולוגיות במה"ט לבין יבואני הרכב. בבסיסה, ביצענו מיפוי של המכללות בהן נלמדת מגמת מכונות רכב ושיבצנו להן אחד או יותר מיבואניות הרכב בהתאם לגודל המכללה וצרכיה. בכל מכללה הוקמה ועדת היגוי בה נציגים של המכללה, היבואן ומומנטום שערכה מיפוי צרכים ובנתה בהתאם תכנית עבודה שנתית.

תכנית השותפות בין המכללות הטכנולוגיות במה"ט לבין יבואני הרכב שנוצרה ביוזמת מומנטום מבקשת לענות על הפער הקיים כיום, שעולה הן מהמעסיקים והן מהמכללות, הנוגע למשרות בהן מצפים הסטודנטים להשתלב בתום לימודיהם לבין אפשרויות התעסוקה הקיימות הפועל. ניכר כי הסטודנטים, אשר מעריכים את עצמם כבעלי ידע רחב וככאלו שמחזיקים בתעודה יוקרתית, מצפים להשתלב במשרות ניהוליות-בכירות במרכזי השירות. עם זאת, הם אינם מביאים עימם ניסיון מספק ומתבקשים על-ידי המעסיקים להשתלב במשרות כניסה על מנת ללמוד את המקצוע.

אחת ממטרות התכנית היא לגשר על הפער הקיים כיום באמצעות פעולות חשיפה מגוונות, שיח עם המעסיקים ואפשרות להתנסות מעשית תוך כדי הלימודים. לאור זאת, אנו מבקשים לבחון את השפעת השותפות על עמדות הסטודנטים ביחס לתחום לימודי הרכב, ענף הרכב בכללותו ויבואני הרכב בפרט. בתחילת שנת הלימודים נערכו שתי קבוצות מיקוד עם סטודנטים בשתי מכללות, כל קבוצה מנתה כ-12-10 סטודנטים להנדסת רכב בשנים מתקדמות, הסטודנטים נשאלו אודות הלימודים במכללה ואודות תפיסות העתיד התעסוקתי שלהם. באמצעות ניתוח ממצאי קבוצות המיקוד נבנה שאלון עמדות סטודנטים שנשלח כסקר מקוון לראשי המגמות במכללה והופץ על ידם לסטודנטים הלומדים הנדסאי מכונות במגמת רכב. הסקר הועבר לסטודנטים טרם החלה פעילות השותפות, והוא יועבר בשנית בסיום שנת הפעילות. במוקד השאלון נסחו שאלות הבוחנות את תפיסות הסטודנטים את לימודי הרכב, תעסוקה בענף הרכב והתייחסות ליבואני הרכב.

חמצאי הסקר

3

כיום ישנן 10 מכללות בפיקוח מה"ט בהן נלמד מסלול מכוונות רכב, על פי דיווח שהועבר על-ידי המכללות, ישנם 1,247 סטודנטים הלומדים במסלול מכוונות רכב, 33% מתוכם (418 סטודנטים) ענו על הסקר לפי הפילוח הבא (28 לא ציינו מכללה):

טבלה 1 - התפלגות הסטודנטים לפי מוסד לימודים

מכללה	מספרי לומדים בשנת תשע"ט	מספרי לומדים בשנת תש"פ	מספר משיבים	אחוז מכלל המשיבים
מכללת עתיד תל-אביב	279	313	80	21%
מכללת סחנין	182	147	62	16%
מכללת סחנין שלוחת באקה אל-גרביה	67	73	48	12%
מכללת עתיד חיפה	270	264	43	11%
מכללת עתיד באר-שבע	198	172	41	11%
המכללה הטכנולוגית רופין	73	80	44	11%
מכללת עתיד מעלות	53	50	20	5%
המרכז הטכנולוגי להנדסאים ספיר	69	65	19	5%
המכללה הטכנולוגית תל-חי	40	33	19	5%
המכללה הטכנולוגית הנדסאים אריאל	52	76	17	4%
סך הכל	1,283	1,273	390	

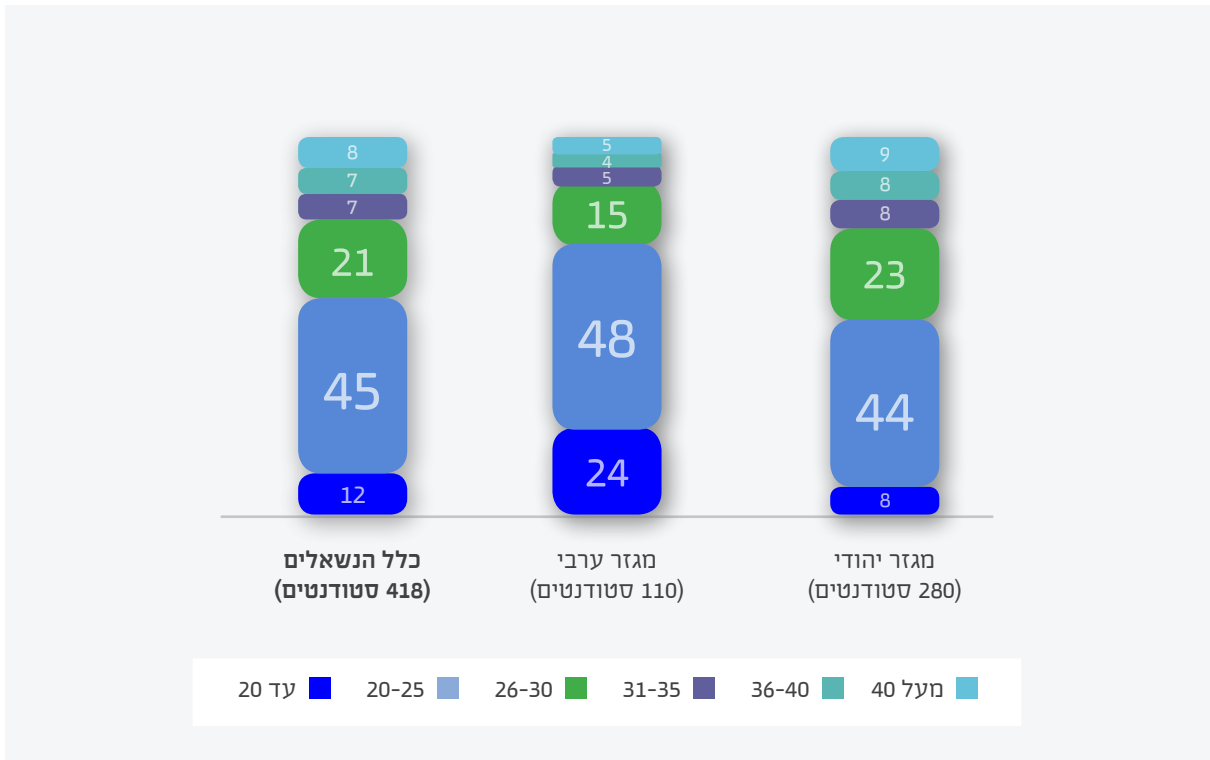

נתונים דמוגרפיים

הרוב הגורף של הסטודנטים במגמות מכונות רכב הם גברים, כאשר מתוך 418 המשייבים, ישנן רק 12 נשים. מתוך 390 משייבים (שמגזרם ידוע) מרביתם (280 מהם, המונים 72%) משתייכים למכללות במגזר היהודי והיתר (110 סטודנטים, 28%) למכללות במגזר הערבי.

תרשים 1 מתאר את התפלגות הסטודנטים לפי גיל - מחצית מכלל הסטודנטים הם בני 25 ופחות מן, וחמישית מהם בני 26-30, השאר הם בני מעל ל-30, שזהו גיל מבוגר יחסית לסטודנטים בארץ באופן רגיל. מעניינת השוואת התפלגות הגילאים לפי מגזר שכן ממנה עולה כי הסטודנטים במגזר הערבי צעירים משמעותית מחבריהם במגזר היהודי. השירות הצבאי הוא הגורם המסביר המשמעותי ביותר שכן כמעט רבע מהסטודנטים במגזר הערבי צעירים מגיל 20 (לעומת אחוזים ספורים מבין הסטודנטים במגזר היהודי). חשוב לראות שמחצית מהסטודנטים במגזר היהודי הם מעל גיל 25 - לא ברור אם הסיבה לכך היא טיול אחרי צבא, ניסיונות לתעסוקה או לימודים בתחומים אחרים וכו'.

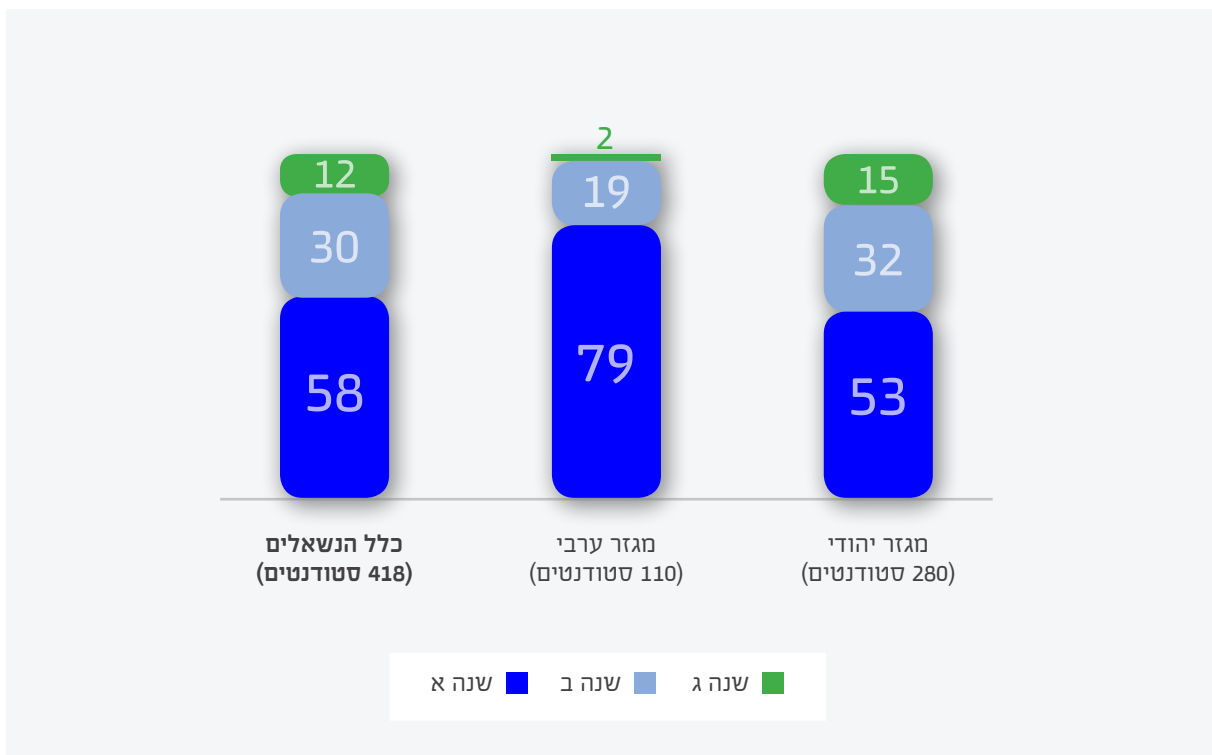
תרשים 1: התפלגות הסטודנטים לפי גיל

מאפייני לימודים

מרבית המשיבים (58% מהם) נמצאים בשנה א' בלימודים, כשליש מהם בשנה ב' ורק 12% מהם בשנה ג' (תרשים 2). כמעט 80% מהנשאלים במגזר הערבי הם משנה א'.

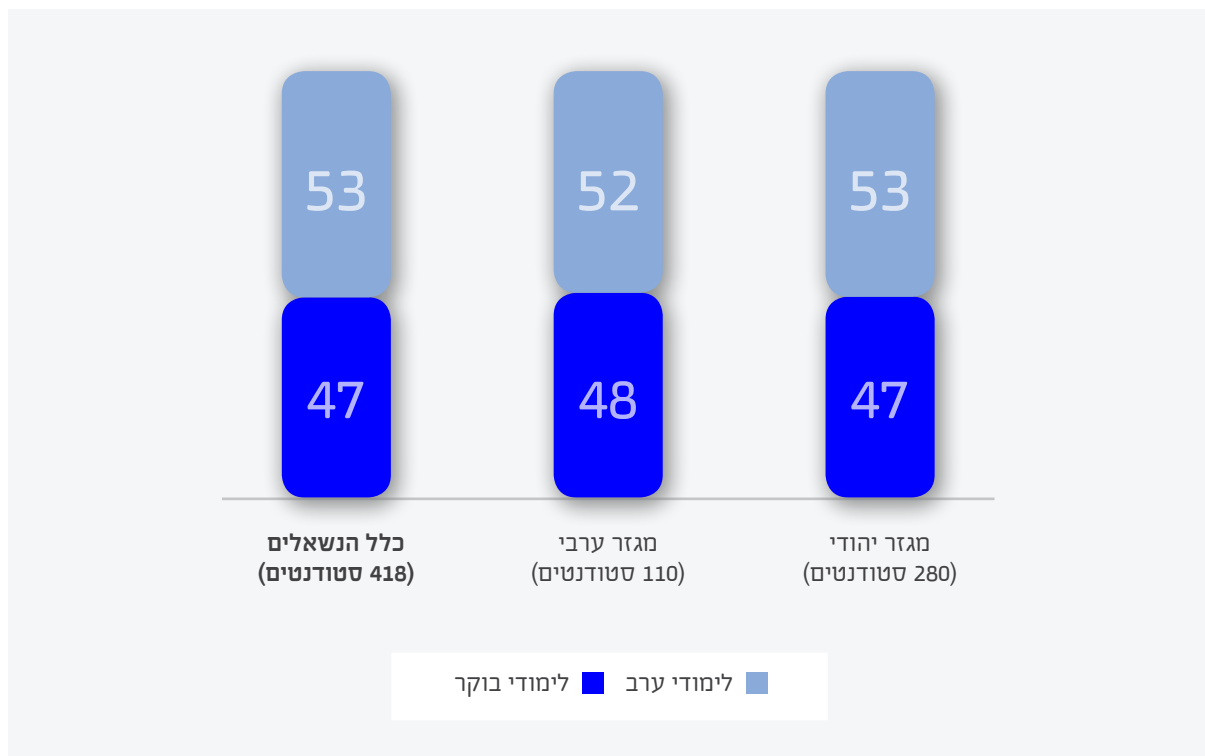
תרשים 2: התפלגות הסטודנטים בשנות הלימוד השונות (באחוזים) - פילוח לפי מגזר

בתרשים מספר 3 ניתן לראות כי בשני המגזרים כמחצית מן הסטודנטים לומדים בכל אחד ממסלולי הלימוד (בוקר/ערב). באופן כללי ישנה העדפה קטנה (כ-5 נקודות האחוז) למסלול לימודי ערב.

תרשים 3: התפלגות הסטודנטים במסלולי הלימוד (באחוזים) - פילוח לפי מגזר

מטלה מסכמת - עבודת גמר או התנסות מעשית בתעשייה

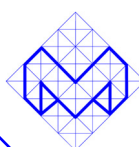
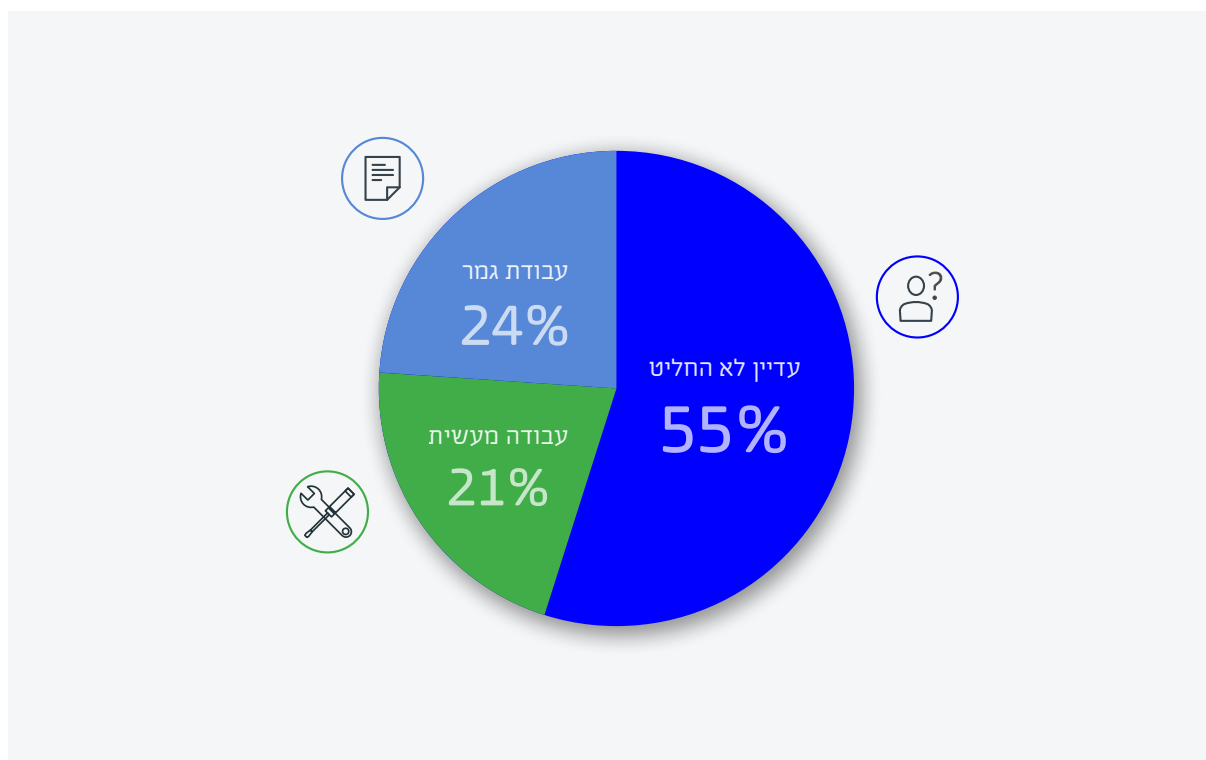
בשאלון זה בחרנו כחלק ממאפייני הלימודים לשאול את הסטודנטים לגבי בחירה אפשרית שלהם במטלה המסכמת בשנה ב' - עבודה מעשית במהלך השנה או עבודת גמר. תרשימים 4א-ג' מציגים את התמונה.

מעל למחצית מהסטודנטים טרם החליטו לגבי המטלה המסכמת (כאשר מדובר גם בסטודנטים משנה ב') רק רבע מהסטודנטים דיווחו כי בכוונתם לבחור בעבודה מעשית. מענין לראות כי בקרב סטודנטים מהמגזר הערבי הנטייה לבחור בעבודת הגמר קטנה יותר מאשר במגזר היהודי. ממצא מענין נוסף הוא כי כשליש מהסטודנטים בשנה ב' דיווחו כי הם מתכוונים לבחור בעבודת גמר.

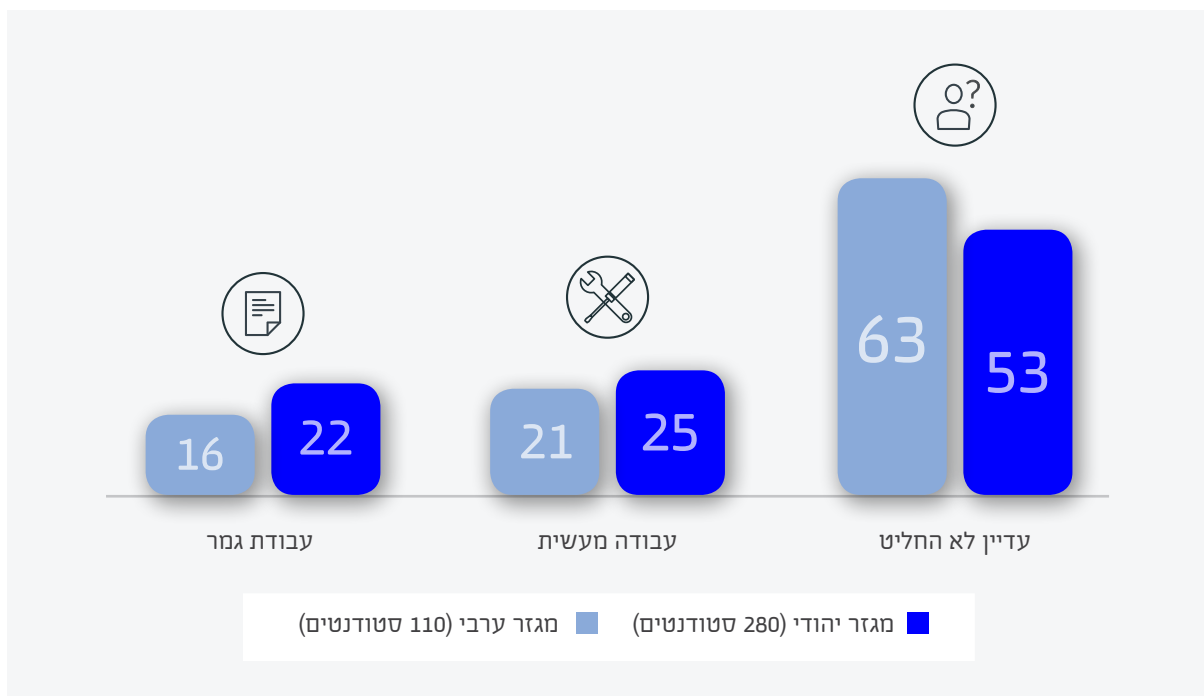
בקבוצות המיקוד שנערכו ובשאלון, נשאלו הסטודנטים אודות ההחלטה שלהם לגבי המטלה המסכמת, כרבע מבין הסטודנטים שדיווחו כי יעדיפו עבודה מעשית הסבירו כי הם כבר עובדים במוסכים ולכן זה הדבר הפשוט ביותר מבחינתם. חלק מהסטודנטים בחרו להסביר את היתרונות שלדעתם טמונים בעבודה מעשית: "אני מעדיף להתמקצע בכמה דברים בעבודה מעשית מאשר לשים דגש על נושא מסוים", "אוהב עבודה מעשית כי אוהב לעבוד בידיים לפתור בעיות ברכב", "אני חושב שבעבודה מעשית עם עוד אנשי מקצוע תעזור לי ללמוד ולהצליח יותר", "בעבודה מעשית אני יכול להראות מה למדתי באופן תאורטי ובאופן מעשי כדי להראות את רמת הלמידה שהגעתי בתום 3 השנים בהם למדתי".

הסטודנטים שדיווחו כי יעדיפו עבודת גמר נימקו את החלטתם בכמה אופנים. היו סטודנטים שטענו ל"הסללה" לכיוון עבודת גמר על ידי צוות המכללה: "המכללה מכוונת אותנו לעבודת גמר", "אין ברירה זה מה שמבקשים אין לנו בחירה", "לא ניתנה לנו אופציה אחרת". היו סטודנטים שהסבירו את הבחירה דרך חסמים לאפשרות הבחירה בעבודה מעשית - "מאחר ואני עובד בחברה חמישה ימים בשבוע ואין לי את האפשרות לעבוד עבודה מעשית במשך השבוע ואין ביכולתי לעבוד בחוץ לכן החלטתי להגיש פרויקט גמר בסוף השנה". כמה סטודנטים דיווחו על אכזבה מהתנסות בעבודה מעשית - "ניסיתי מספר פעמים לעבוד במוסך שלא היו סבלניים מספיק כדי לפתח אותי מהבסיס", "סטאז'ר זה כוח עבודה זול, לא נותנים את העבודה המעניינת". וקיימת קבוצה של סטודנטים, שכבר עובדים במוסכים, שבחרו בעבודת גמר כדי להעשיר את הידע שלהם והיכולות שלהם: "אני מרגישה שעבודת מחקר בתחום שאני חלשה בו (חשמל) תחזק אותי תאתגר אותי ותלמד אותי הרבה יותר. עבודה מעשית אני לומדת בכל מקרה בעבודה", "עכב זה שאני עובד היום במוסך פחות מעניין אותי לעשות עבודה מעשית, יותר מעוניין לבנות משהו כחלק מעבודת גמר", "אני רוצה לשלב בין שני התחומים כדי שאעשה פרויקט מושלם שגם מעשי וגם עשיר בחומר ואינפורמציה".

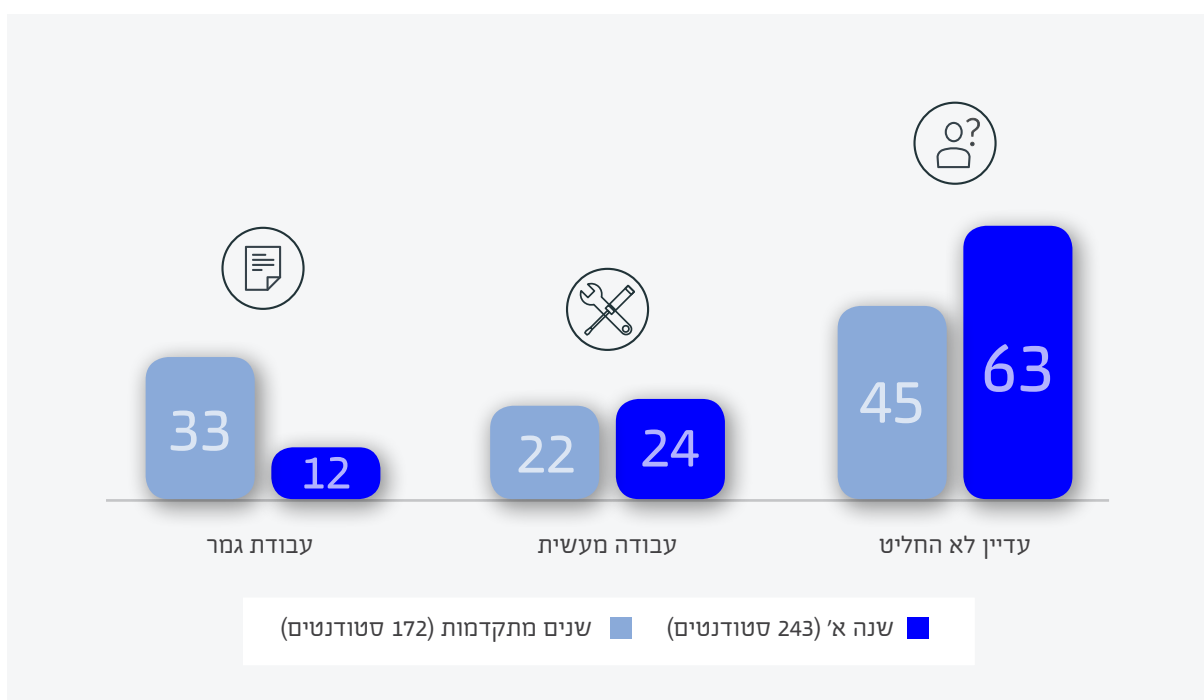
תרשים 4א': הבחירה במטלה מסכמת לסוף שנה ב' - כלל הנשאלים

תרשים ב'4: הבחירה במטלה המסכמת בסוף שנה ב' - פילוח לפי מגזר (אחוזים)

תרשים ג'4: הבחירה במטלה המסכמת בסוף שנה ב' - פילוח לפי לימודים (אחוזים)

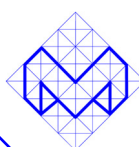
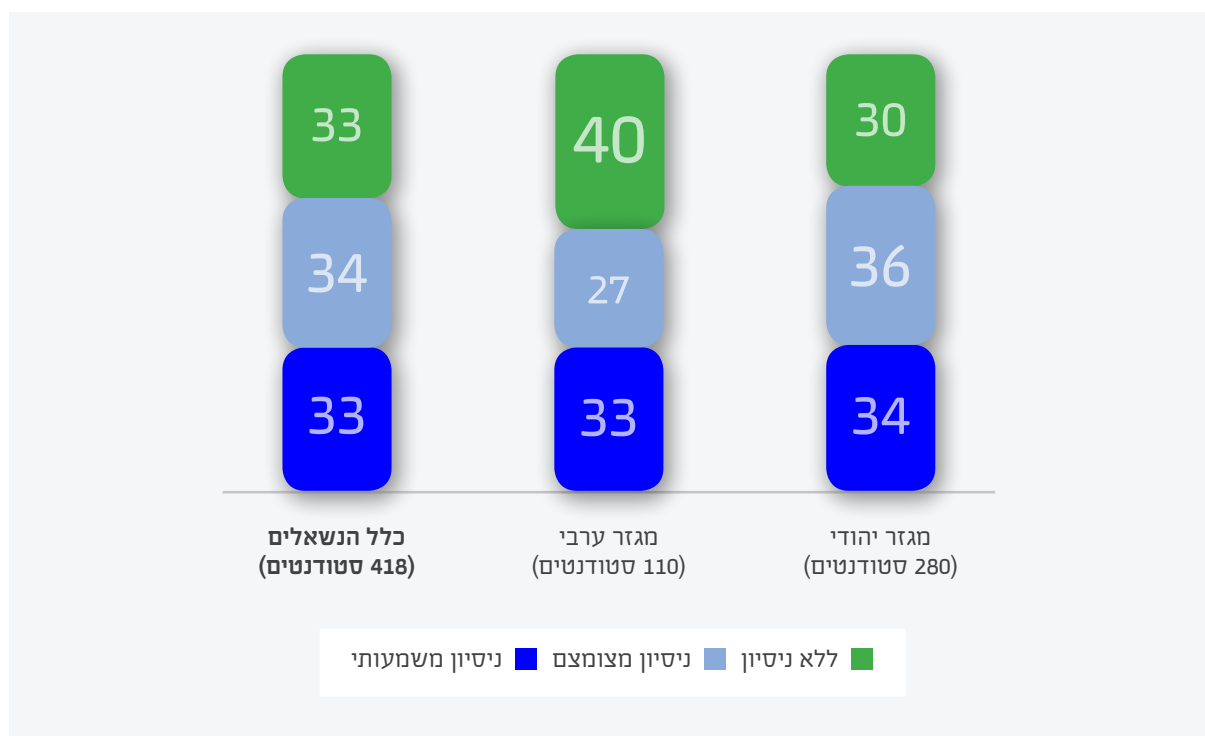
ניסיון ותעסוקה קודמת בענף הרכב

מרבית המשיבים (67% מהמשיבים) מדווחים כי הם בעלי ניסיון קודם כלשהו בענף הרכב. כאשר במגזר הערבי אחוזי הסטודנטים שדווחו על חוסר ניסיון גדולים יותר מאשר במגזר היהודי (תרשים 5). על אף שמרבית הנשאלים בעלי ניסיון קודם בתחום הרכב, למעלה ממחציתם אינם מועסקים כיום בענף.

אחוז המשיבים שאינם עובדים בענף גבוה יותר במגזר הערבי, ממצא שמתכתב עם העובדה שמרבית המשיבים לשאלון הם בשנה א' (תרשים 6). ממצאים אלו מרמזים שמרחב האפשרויות לצבירת ניסיון גדול יותר במגזר היהודי (אולי בגלל שירות צבאי בתפקיד עם זיקה לענף הרכב).

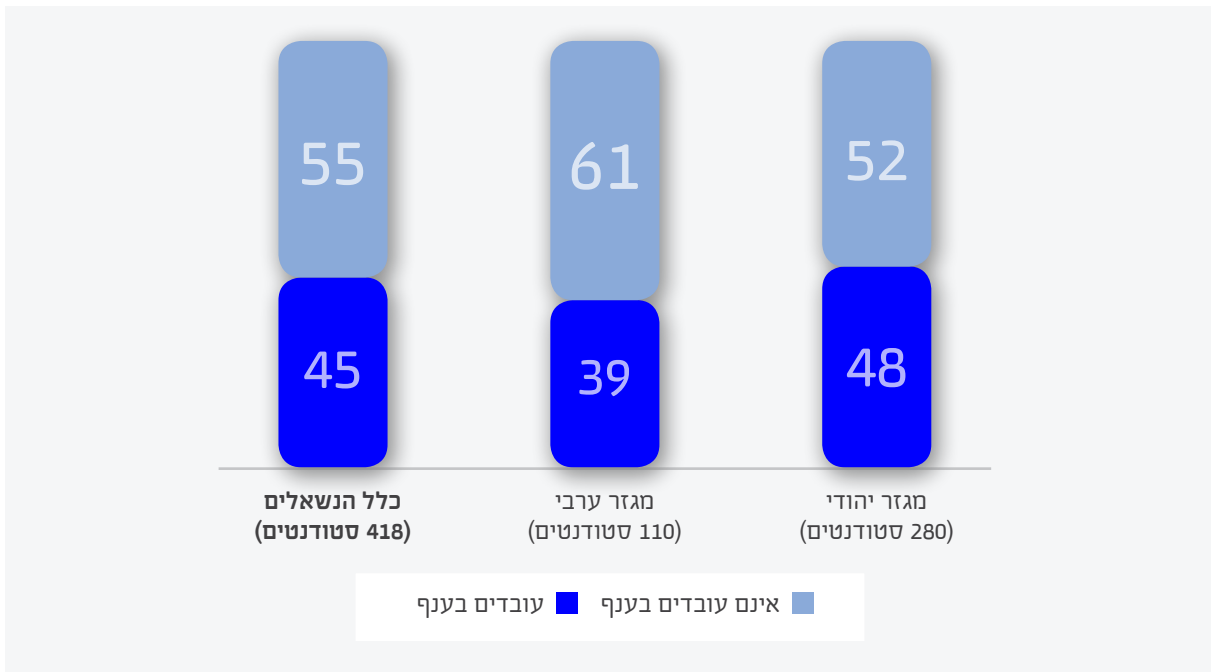
מתוך כלל הסטודנטים שציינו כי הם בעלי עבודה בתחום הרכב (175 סטודנטים) 132 מגיעים ממכללות במגזר היהודי (75%) ו-43 סטודנטים מגיעים ממכללות במגזר הערבי. בשני המגזרים, העיסוק הנפוץ ביותר ביחס לאחרים, בתעסוקה הקודמת, הוא מכונאות רכב (כ-40% מהסטודנטים בעלי ניסיון בענף - ראו תרשים 6).

תרשים 5: התפלגות לפי מידת הניסיון שרכשו הסטודנטים בתחום הרכב, במקום העבודה או בצבא (באחוזים) - פילוח לפי מגזר

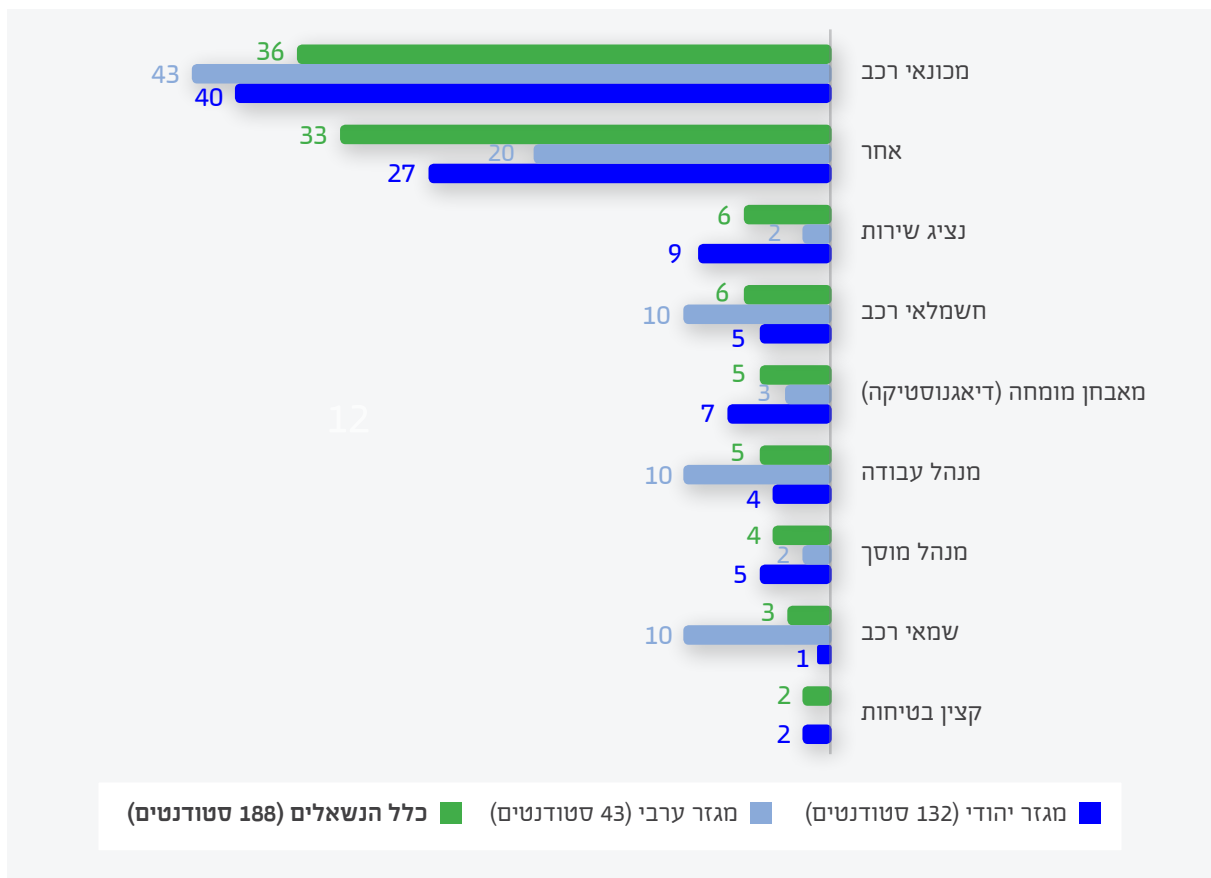

תרשים א': התפלגות תעסוקת הסטודנטים בענף הרכב כיום (באחוזים) - פילוח לפי מגזר

תרשים ב': התפלגות הסטודנטים העובדים בענף הרכב במקצועות השונים - פילוח לפי מגזר (באחוזים)

תפיסות המשיבים את לימודי הנדסאי הרכב

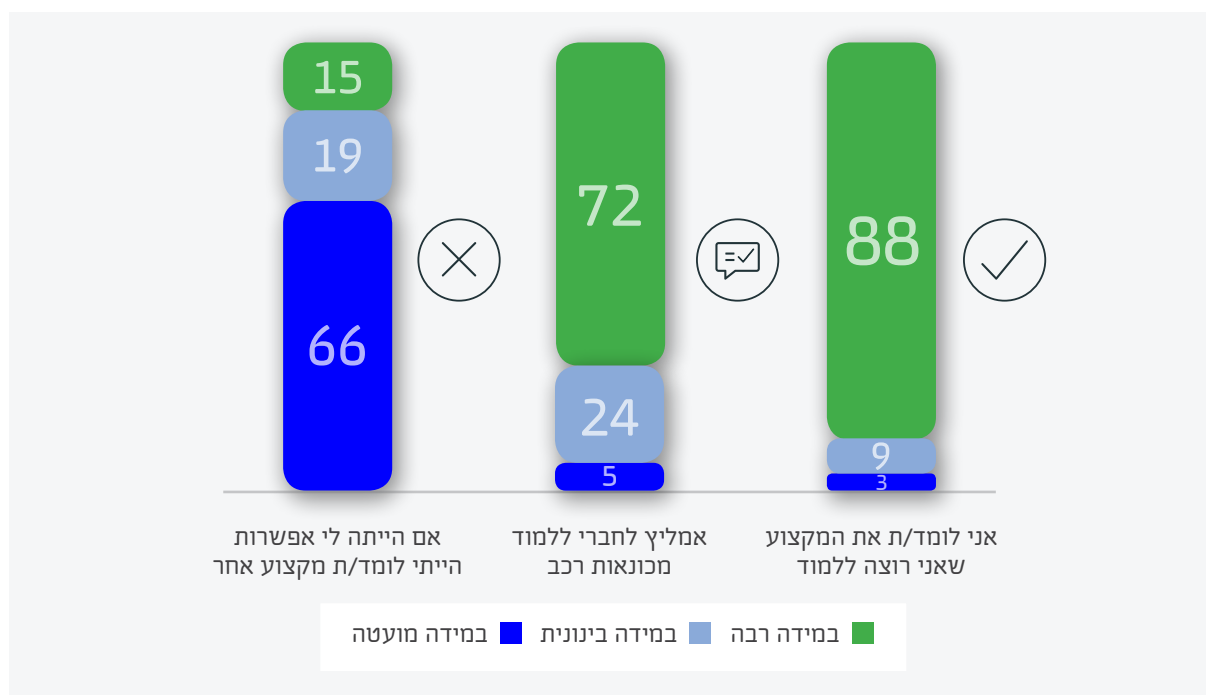
הזיקה למקצוע

כמעט 90% מהנשאלים הסכימו עם האמירה כי הם לומדים את המקצוע אותו רוצים ללמוד, מעל 70% מהם דיווחו כי ימליצו לחבריהם על הלימודים במקצוע ורק 15% הודו כי היו מעדיפים ללמוד מקצוע אחר (תרשים לא').

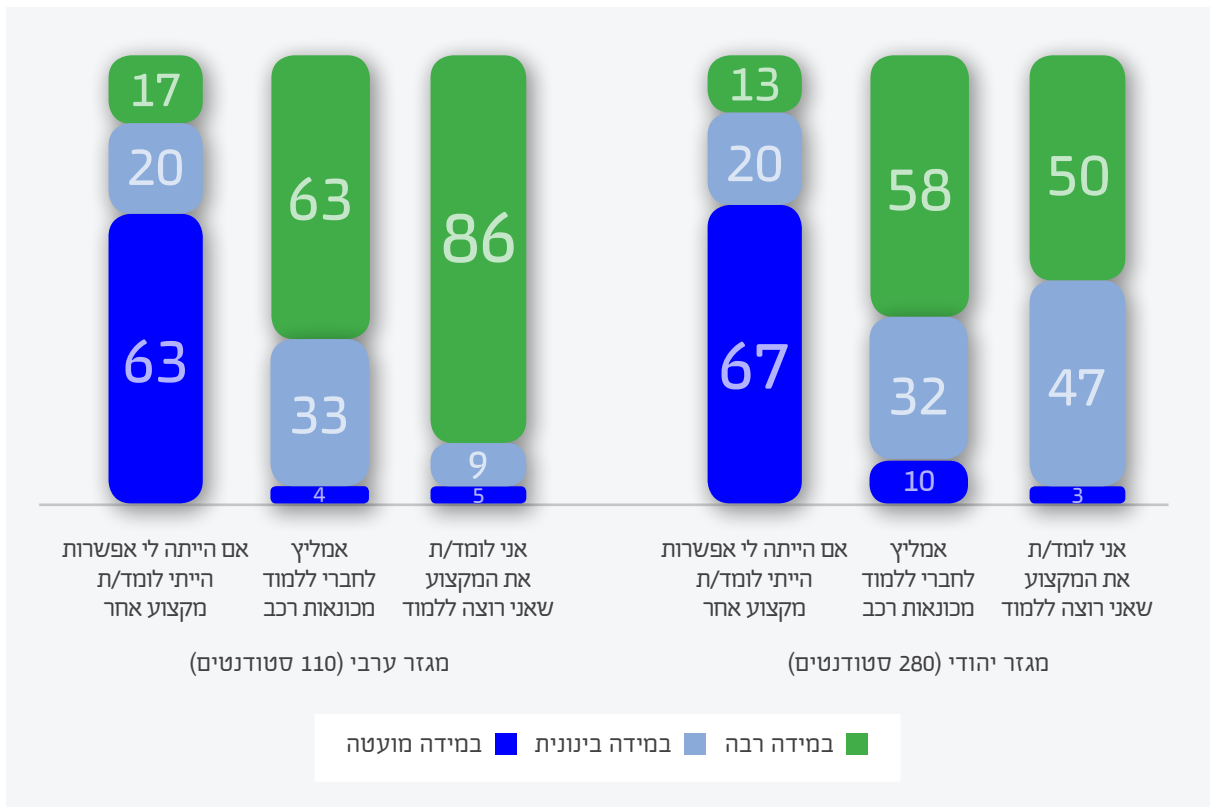
בקרב המשיבים במגזר הערבי ניכרת אחידות דעים לגבי מידת התאמת תחום הלימודים אליהם, כאשר 86% מהם מדווחים כי הם מסכימים במידה רבה עם האמירה שהם לומדים את התחום אותו היו רוצים ללמוד. במגזר היהודי מידת ההסכמה אחידה יותר בקטגוריות השונות, כאשר רק מחצית מהסטודנטים היהודים מדווחים כי הם מסכימים במידה רבה עם אותה אמירה. מכאן, שקיים הבדל מסוים במידה בה סטודנטים ערבים ויהודים רואים בלימודי הרכב מתאימים לרצונם (המקצוע אותו רוצים ללמוד). על אף שהסטודנטים היהודים פחות מרוצים עם הבחירה בלימודי המקצוע, רק 13% הסכימו עם ההיגד: "אם הייתה לי אפשרות הייתה לומד/ת מקצוע אחר" (תרשים לב'). אם כן, ההבדלים ברצון ללמוד את המקצוע אינם משקפים את ההעדפה ללמוד מכונאות הרכב על פני תחומים מקצועיים אלטרנטיביים. לכאורה קיים דיסוננס בקרב הסטודנטים היהודים: לימודי המכונאות אינם בהכרח המקצוע שהיו רוצים ללמוד, אך הם אינם מעדיפים אותו על אחרים (כנראה שרצון אינו המניע הבלעדי ויש שיקולים אחרים).

ההבדל בין סטודנטים משנות לימוד שונות נעוץ בעיקר בהעדפת המקצוע על פני מקצועות אחרים, כאשר כחמישית מהסטודנטים בשנים המתקדמות מסכימים כי היו מעדיפים ללמוד מקצוע אחר וזאת לעומת עשירית בלבד מהסטודנטים בשנה א' (תרשים ג').

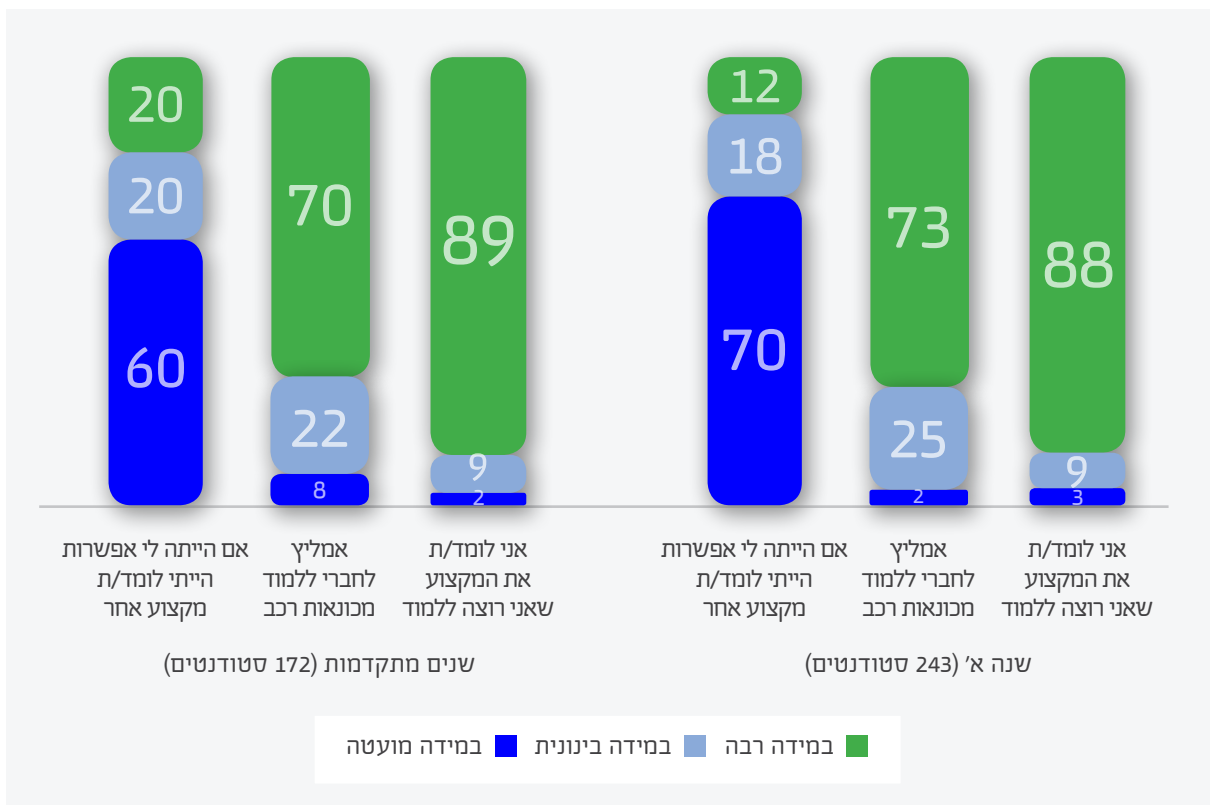
תרשים לא': מידת הסכמתם של הסטודנטים עם היגדים הקשורים לזיקה למקצוע (אחוזים)

תרשים זב: זיקה למקצוע הלימודים - פילוח לפי מגזר (אחוזים)

תרשים זג: זיקה למקצוע הלימודים - פילוח לפי שנת לימודים (אחוזים)

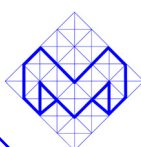
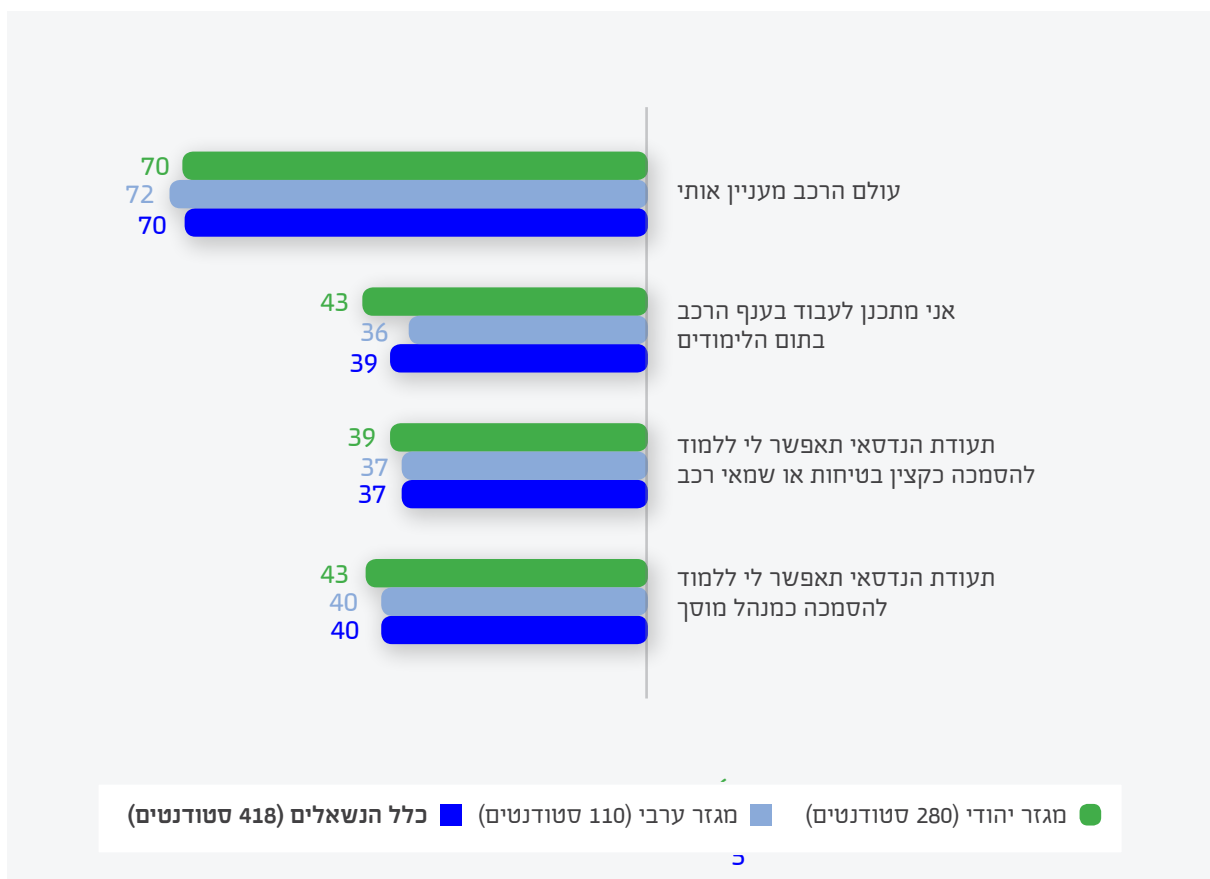

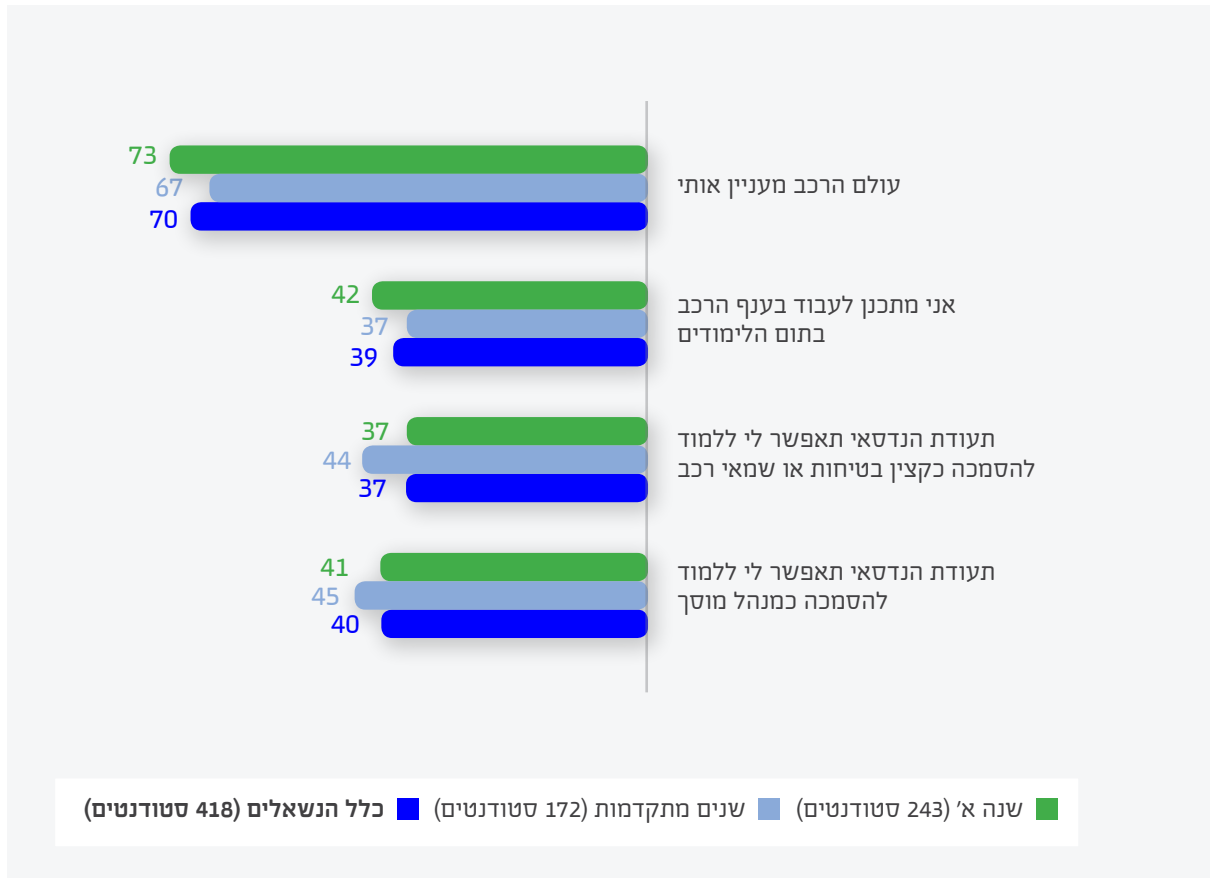
הסיבות לבחירה במקצוע

הסיבה המרכזית לבחירה בלימודי הנדסאי רכב היא ענין בעולם הרכב, כאשר 70% מהסטודנטים הצהירו כי זו אחת הסיבות לבחירה בלימודים במקצוע, יחד עם זאת מרבית הסטודנטים בחרו גם בסיבות פרקטיות: כ-40% הצהירו כי הם מתכוונים לעבוד בענף הרכב בתום הלימודים, כ-40% רואים בתעודת הנדסאי "קיצור דרך" להסמכה לקציני בטיחות או שמאי רכב ו-40% רואים בתעודת הנדסאי "קיצור דרך" להסמכה כמנהל מוסך (תרשימים א8-ב').

ההבדלים בין המגזרים אינם משמעותיים אך ניכר כי סטודנטים בשנים המתקדמות מדגישים יותר את הבחירה בתעודת הנדסאי כ"קיצור דרך" לתעודות הסמכה נחשקות יותר (תרשים ב8'). בקבוצות המיקוד עלו קולות ברורים מאד המסבירים את קבלת ההחלטות של הסטודנטים: "בגדול מהנדסאי לא יוצא כלום, אפשר עם (תעודת) הנדסאי אפשר ללכת לקציני בטיחות או שמאות רכב", "התעשייה לא מציעה להנדסאי קידום טוב יותר מאשר מכונאי, אבל בשביל להיות מכונאי לא צריך ללמוד... אני מסתכל קדימה 20 שנה - שכר שמגרד 10000 ש"ח, קצין בטיחות זה שכר ותנאים טובים יותר, אני לומד שנתיים מקבל קיצור פז"ם לקצין בטיחות".

תרשים א8': הסיבות לבחירה בלימודי הנדסאי רכב - פילוח לפי מגזר (אחוזים)

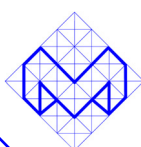
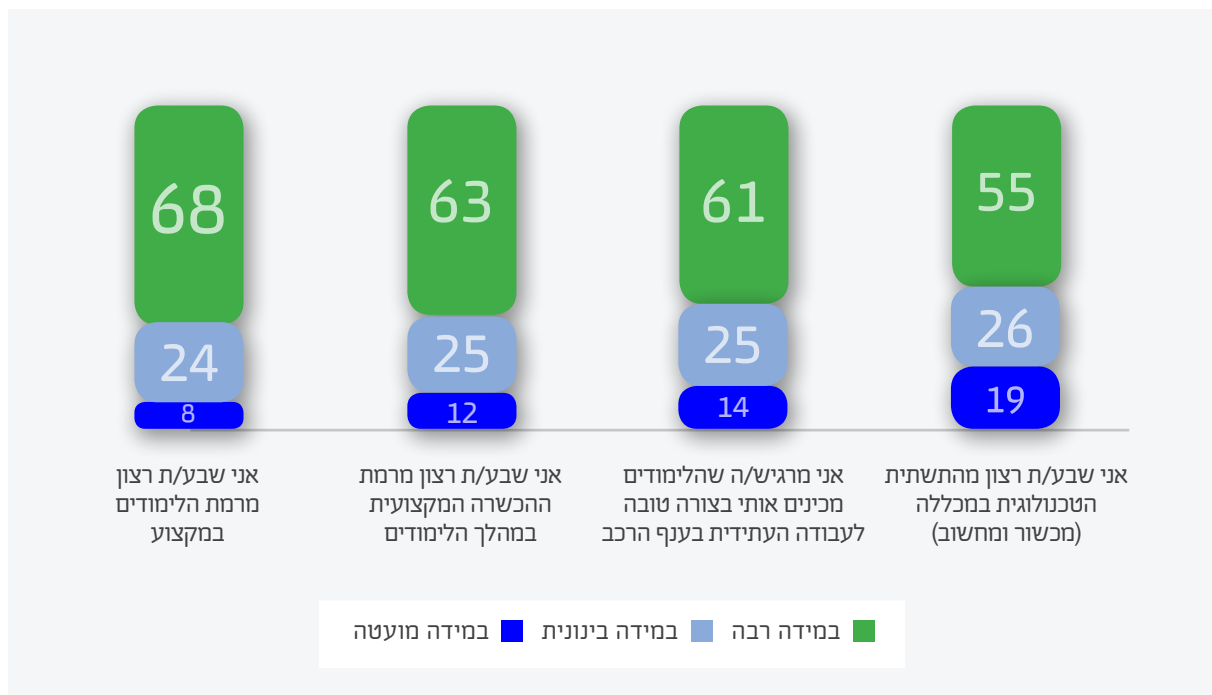

שביעות הרצון מלימודי ההנדסאים

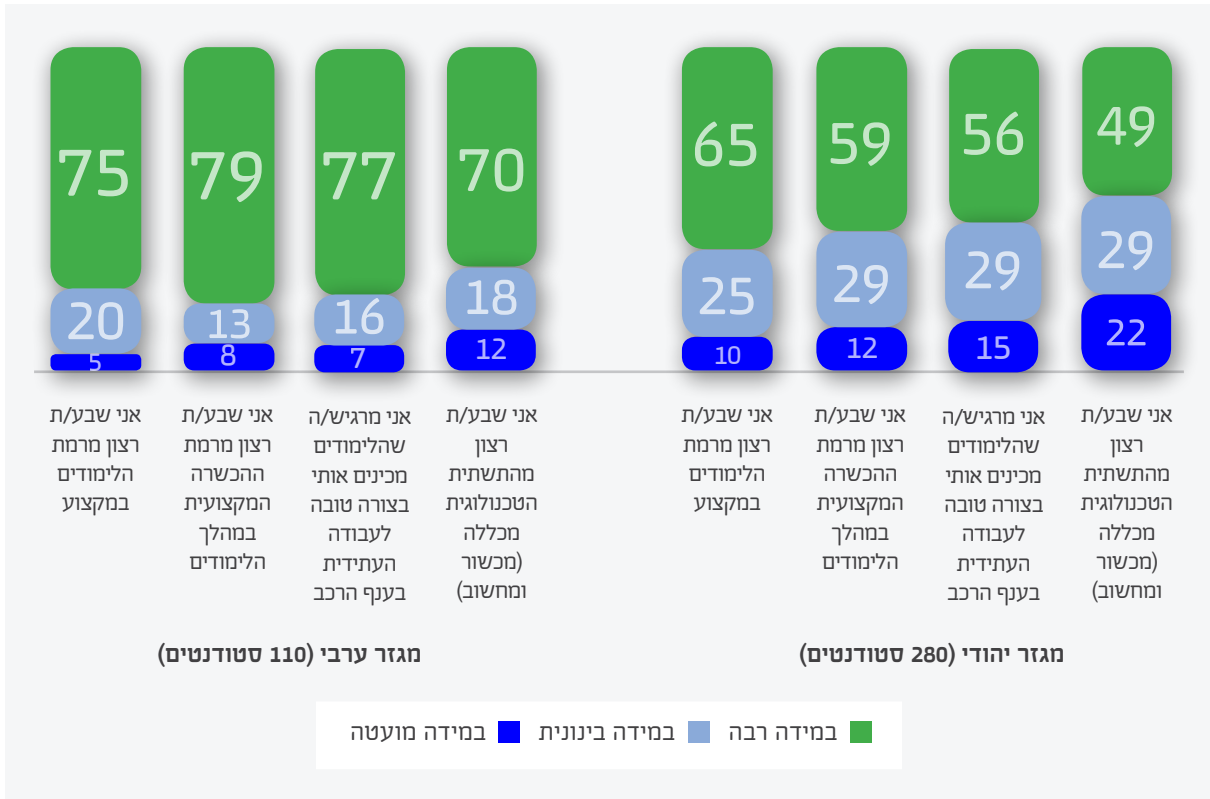
תרשימים א'9-ג' מתארים היגדים הנוגעים לשביעות רצונם של הסטודנטים עם היבטים שונים בלימודי הנדסאי הרכב. באופן כללי, מרביתם הגדולה של הסטודנטים (כמעט 70% מהם) שבעי רצון מרמת הלימודים במכללות, כ- 60% מסכימים כי הינם שבעי רצון מרמת ההכשרה המעשית והמידה בה הלימודים מכינים לתעסוקה עתידית וכמחצית מהסטודנטים שבעי רצון מהתשתית הטכנולוגית במכללות. הסטודנטים בקבוצות המיקוד שיכלו להיכנס לעומק שאלת התשתיות הביעו אכזבה מסוימת מרמת המעשיות וההתאמה למציאות העכשווית של התשתיות העומדות בפניהם: "אז יש לנו סדנה עם מנועים סגורים ומכלולים...יש ליפט אבל הוא סגוראנחנו רוצים לגעת במכוניות חדשות...היברידיות". ניתן לראות כי שביעות הרצון בכל אחד מן היבטים הנזכרים למעלה גבוהה משמעותית במגזר הערבי לעומת זו במגזר היהודי (תרשים ב') וכי בשנים מתקדמות מידת שביעות הרצון של הסטודנטים הולכת ויורדת (תרשים ג').

תרשים א'9: מידת הסכמתם של הסטודנטים עם היגדים הקשורים לשביעות הרצון מהלימודים (באחוזים)

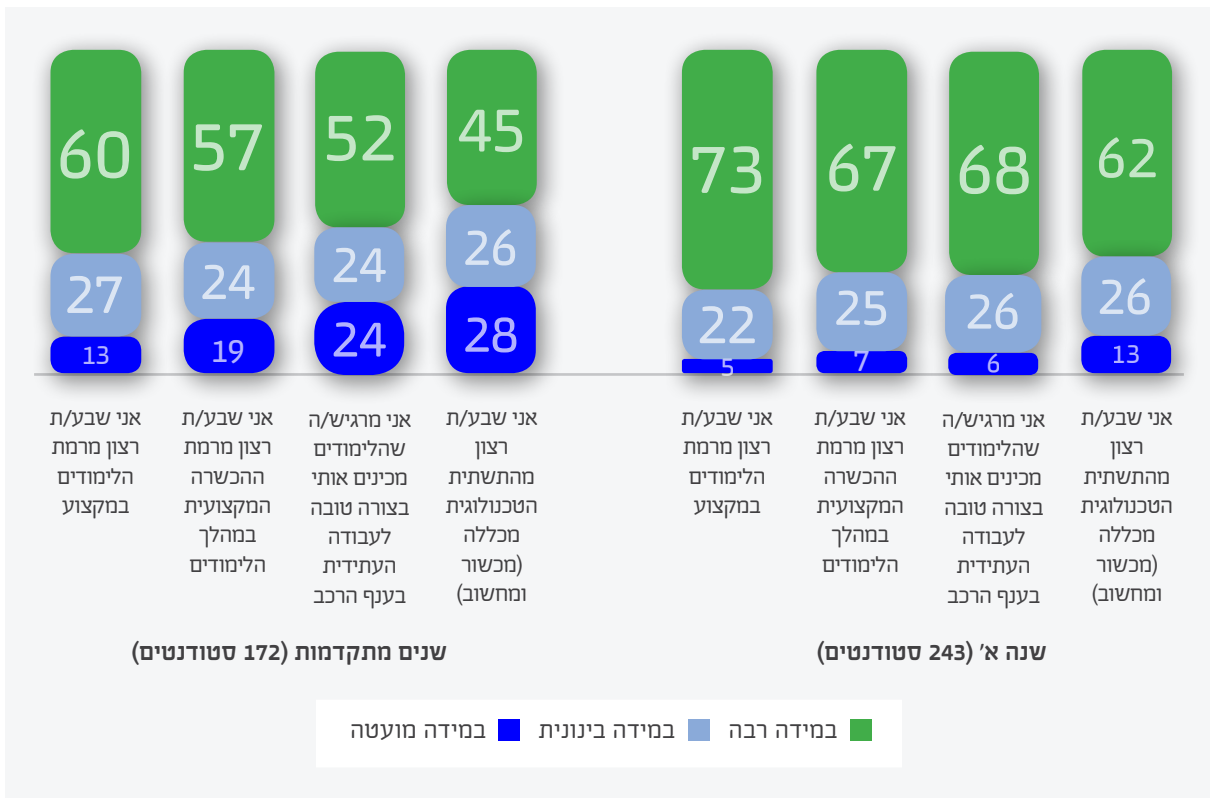

תרשים 9: שביעות הרצון מהלימודים - פילוח לפי מגזר (באחוזים)

תרשים 9ג: שביעות הרצון מהלימודים - פילוח לפי שנות לימוד (באחוזים)

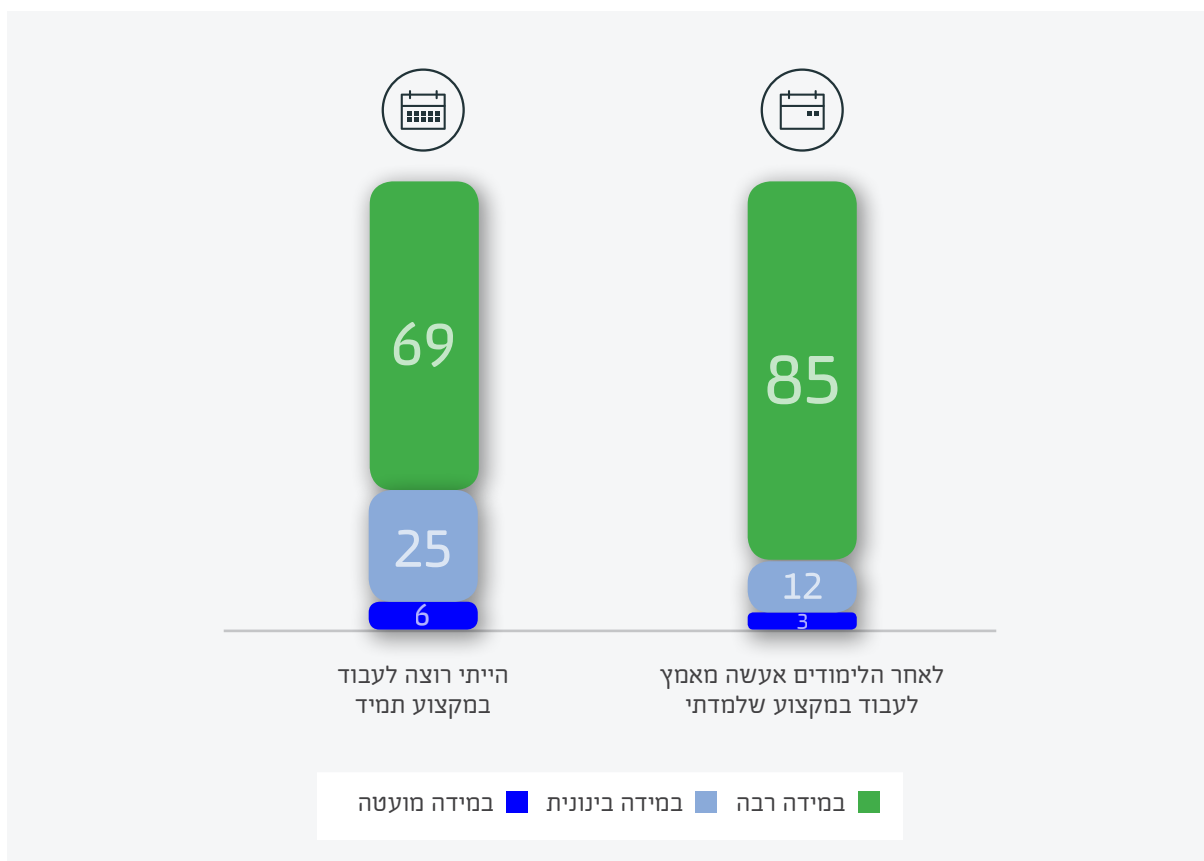

תפיסת התעסוקה בענף הרכב

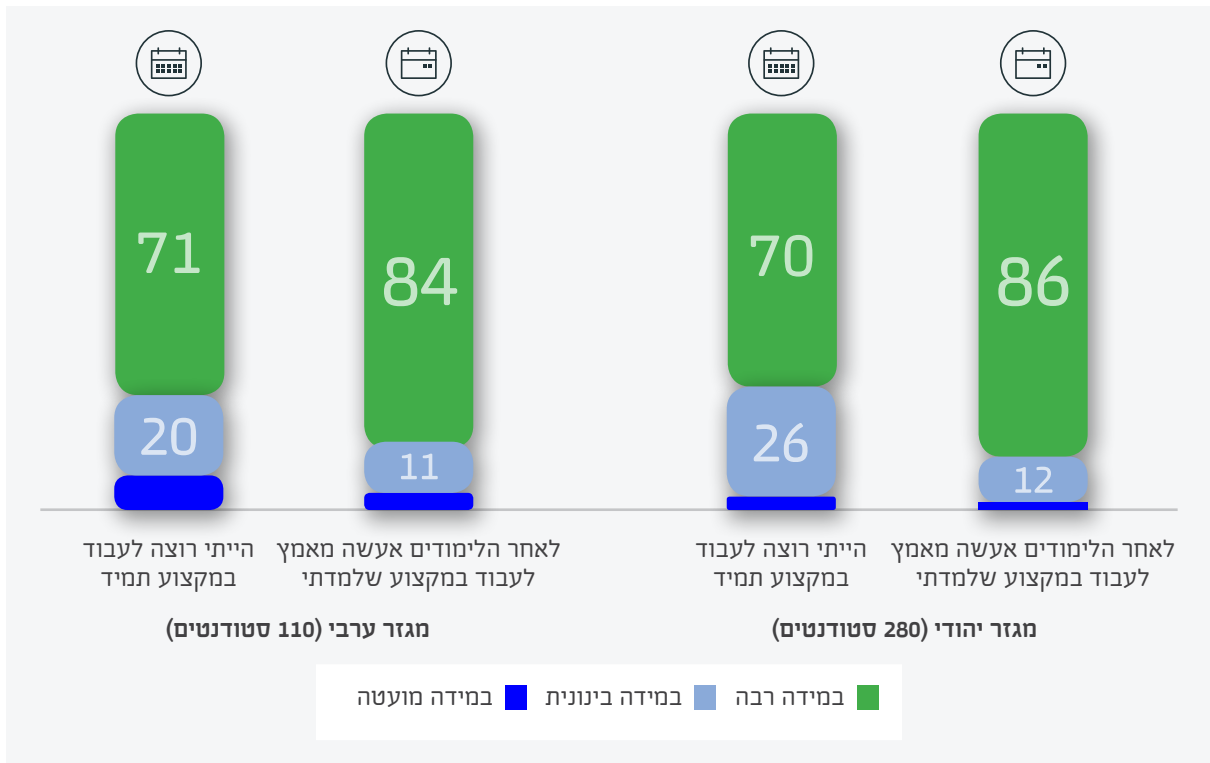
מוטיבציה לתעסוקה בענף

רובם הגדול של הסטודנטים (כ-85%) הביעו נכונות לעשות מאמץ להשגת עבודה בענף לאחר הלימודים. באופן דומה, רוב הסטודנטים הביעו הסכמה רבה בנוגע לרצונם לעבוד במקצוע לצמיתות, אם כי בשיעור מתון יותר (כ-70%). המוטיבציה הגבוהה (חוצת המגזרים) למצוא עבודה בתחום, יכולה להצביע על כך שהשיקול העתידי הנוגע לתעסוקה, מהווה גורם מניע ללימודים (תרשים א'10). בנושא המוטיבציה לתעסוקה בענף לא ניכרים הבדלים בין המגזרים השונים ובין שנות הלימוד השונות (תרשימים ב'10-ג').

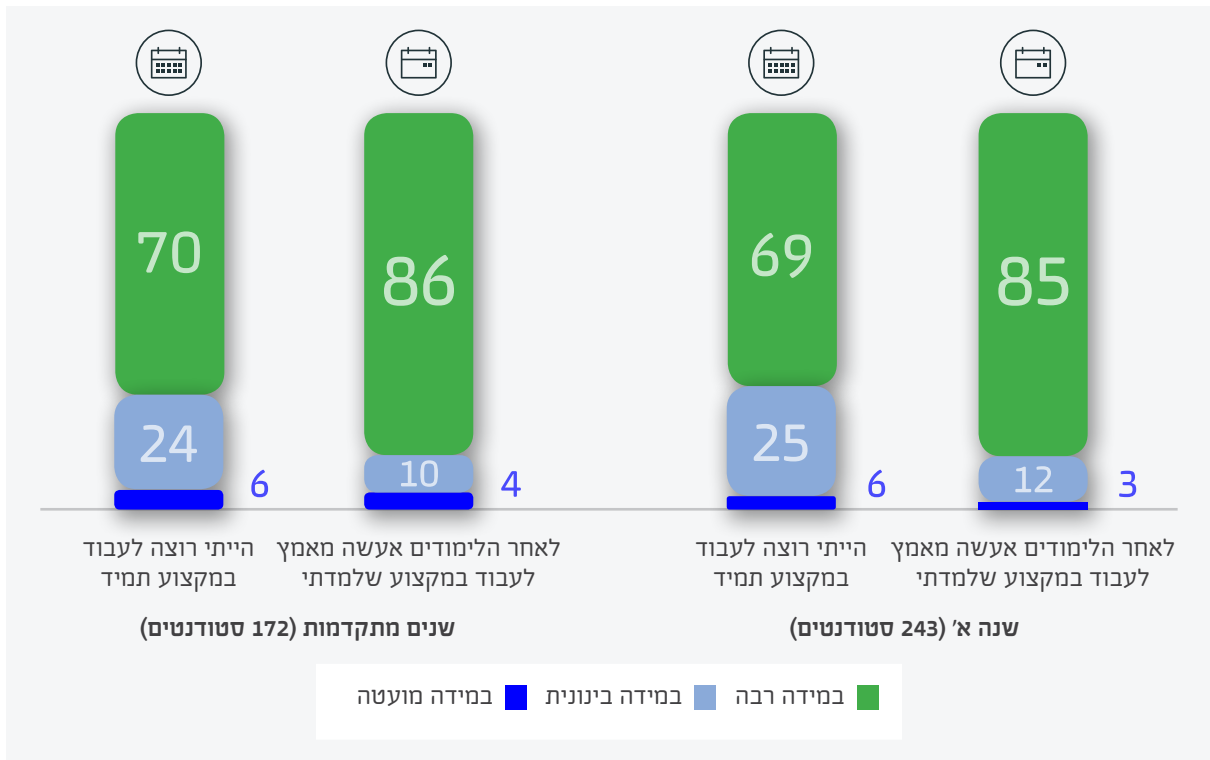
תרשים א'10: מידת הסכמתם של הסטודנטים עם היגדים הקשורים למוטיבציה לתעסוקה בענף (אחוזים)

תרשים 10ב': מוטיבציה לתעסוקה בענף - פילוח לפי מגזר (אחוזים)

תרשים 10ג': מוטיבציה לתעסוקה בענף - פילוח לפי שנות לימוד (אחוזים)

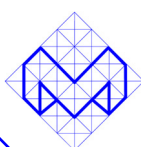
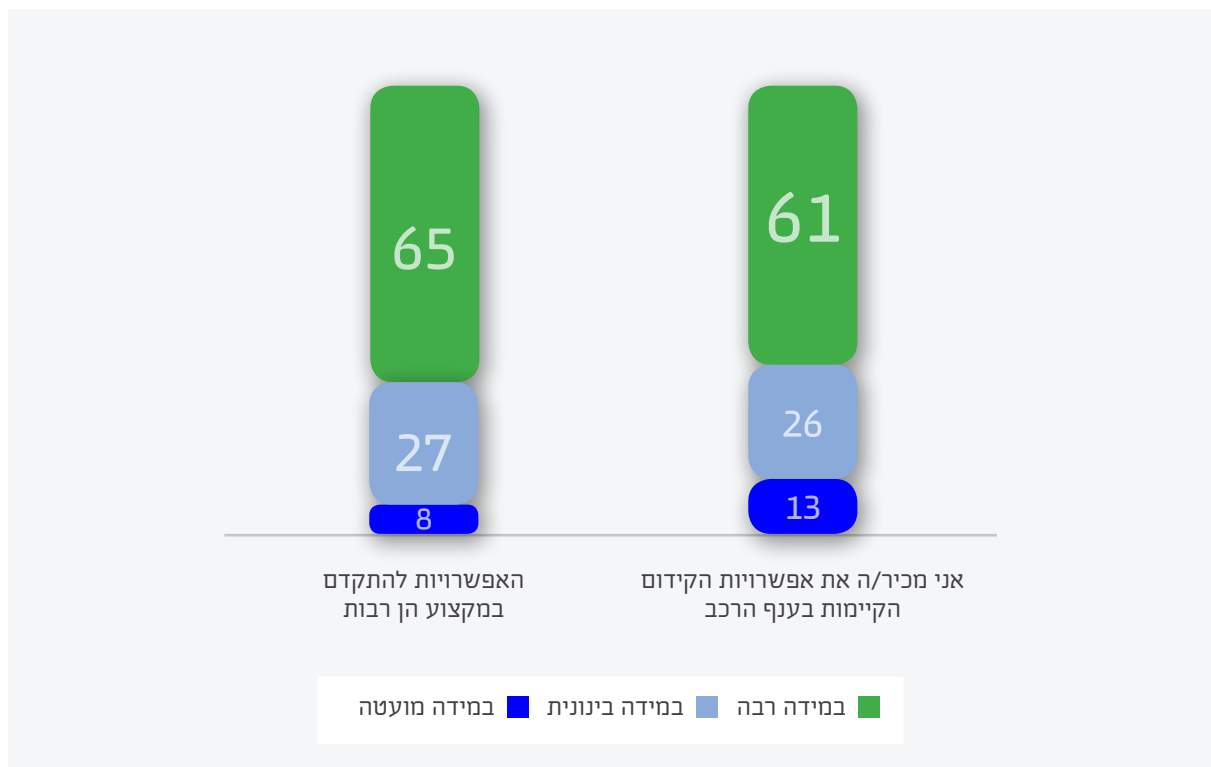

אפשרויות הקידום בענף

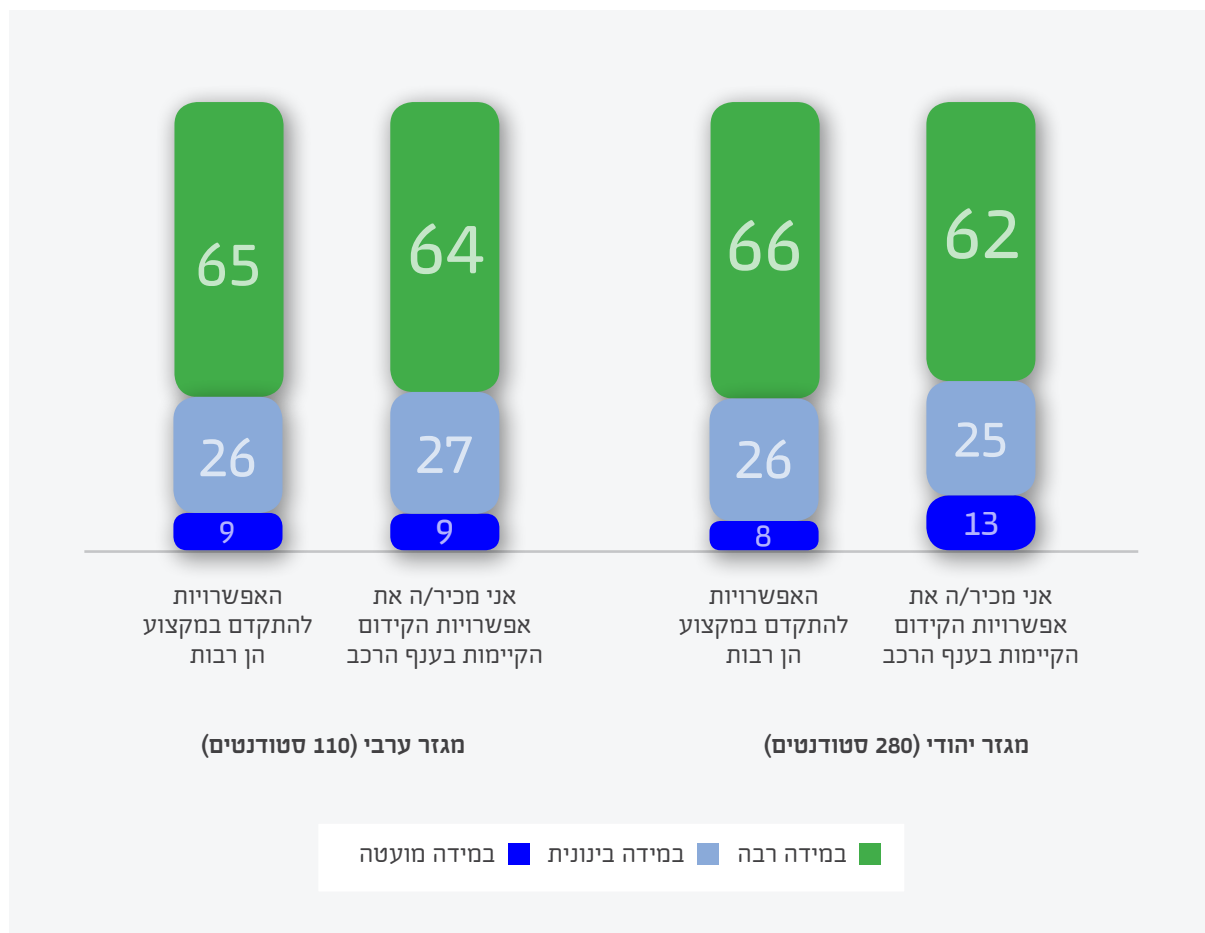
מעל ל-60% מהסטודנטים הסכימו במידה רבה עם ההיגד הקובע כי הם מכירים את אפשרויות הקידום בתחום. שיעור דומה הביעו הסכמה רבה עם ההיגד הקובע כי התחום מציע אפשרויות רבות להתקדמות (תרשים 11א). לפי דיווח זה, לא נראה שקיים הבדל משמעותי בין סטודנטים במגזרים השונים ובשנות הלימוד השונות מבחינת התייחסותם לאפשרויות הקידום בענף (תרשימים 11ב-ג).

בקבוצות המיקוד יצרו הסטודנטים הבחנה בין אפשרויות הקידום בענף הרכב בכללותו ובין אפשרויות הקידום בעבודה במוסכים: "הנדסאי עובד במוסך כמו מכונאי, בגיל 50 להיות מפורק עם הגב שבור... הרמה הכי גבוהה של הנדסאי זה דיאגנוסטיקה". "התעשייה לא מציעה להנדסאי קידום טוב יותר מאשר מכונאי, אלא אם כן עושים הסמכות או קורסים ניהוליים".

תרשים 11א: מידת הסכמתם של הסטודנטים עם היגדים הנוגעים לאפשרויות הקידום בענף הרכב (אחוזים)

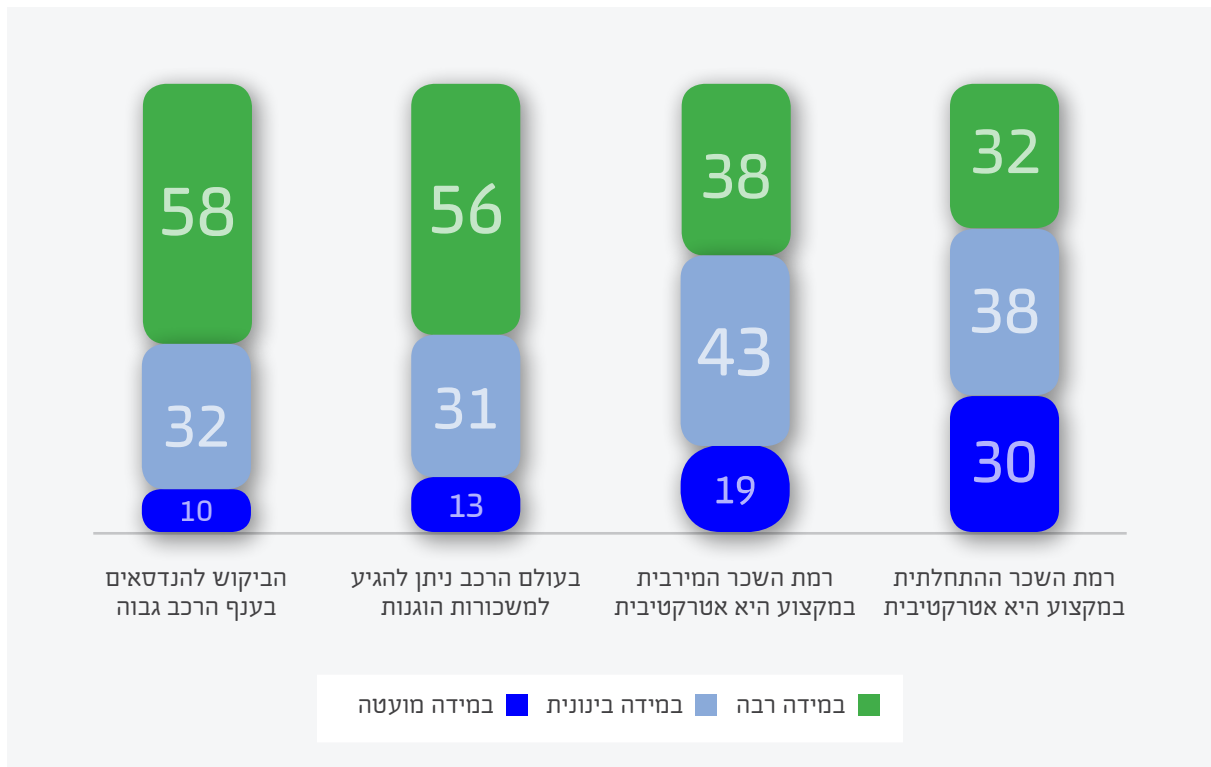
תרשים 11ב': אפשרויות הקידום בענף הרכב - פילוח לפי מגזר (אחוזים)

יכולת ההשתכרות והפוטנציאל הכלכלי של עבודה בתחום הרכב

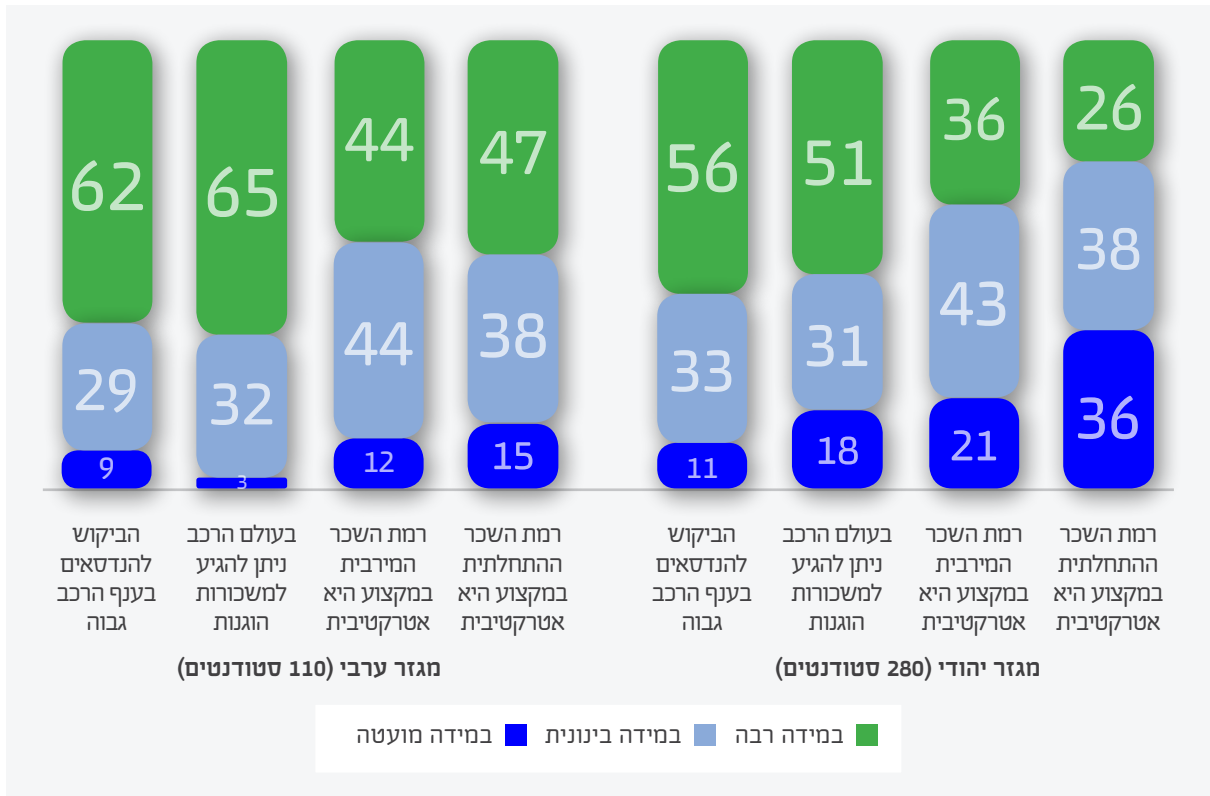
רק שלישי מהסטודנטים הסכימו כי רמות השכר ההתחלתיות והמרביות במקצוע הן אטרקטיביות, למרות זאת מעל למחצית מכלל הנשאלים הסכימו כי בעולם הרכב ניתן להגיע למשכורות הוגנות וכי הביקוש להנדסאים בענף גבוה (תרשים א'12). בקרב סטודנטים במגזר היהודי ניכרים אחוזי הסכמה נמוכים יותר מאשר בקרב הסטודנטים במגזר הערבי (תרשים ב'12) ובקרב סטודנטים בשנים המתקדמות ניכרת נטייה משמעותית להסכים פחות עם האמירות המתארת את הפוטנציאל הכלכלי החיובי של עבודה בענף הרכב (תרשים ג'12). חשוב לציין כי בקבוצות המיקוד, חזרה הטענה כי השכר מהווה את החסם המרכזי לעבודה במוסכים: "במוסך משכורת התחלתית 4500 ש"ח - העסקה לפי שעות... אם אני מסתכל קדימה 20 שנה במוסך זה שכר שמגרד 10,000 ש"ח...קצין בטיחות או שמאי רכב זה שכר ותנאים טובים יותר"

תרשים א'12: מידת הסכמתם של הסטודנטים עם היגדים הנוגעים ליכולת השתכרות/ פוטנציאל כלכלי של עבודה בתחום הרכב (אחוזים)

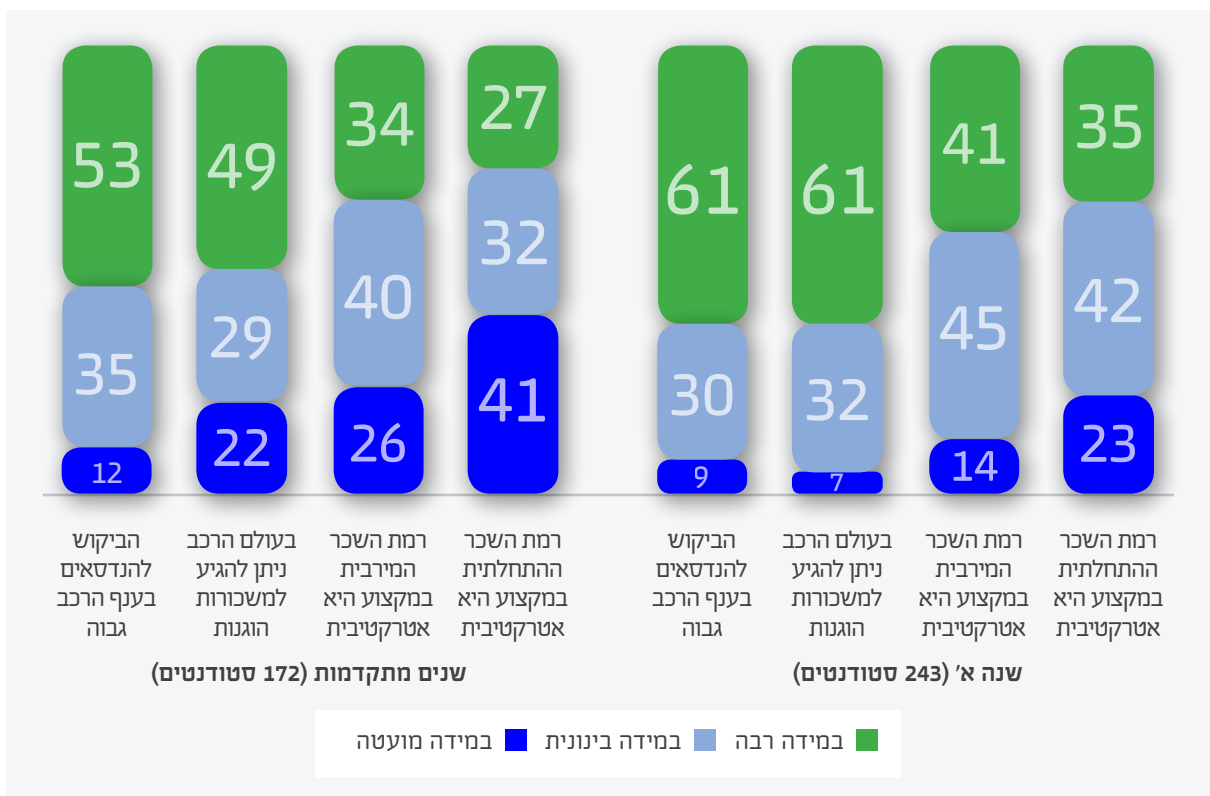

תרשים 12ב: יכולת השתכרות/פוטנציאל כלכלי של עבודה בתחום הרכב - פילוח לפי מגזר (אחוזים)

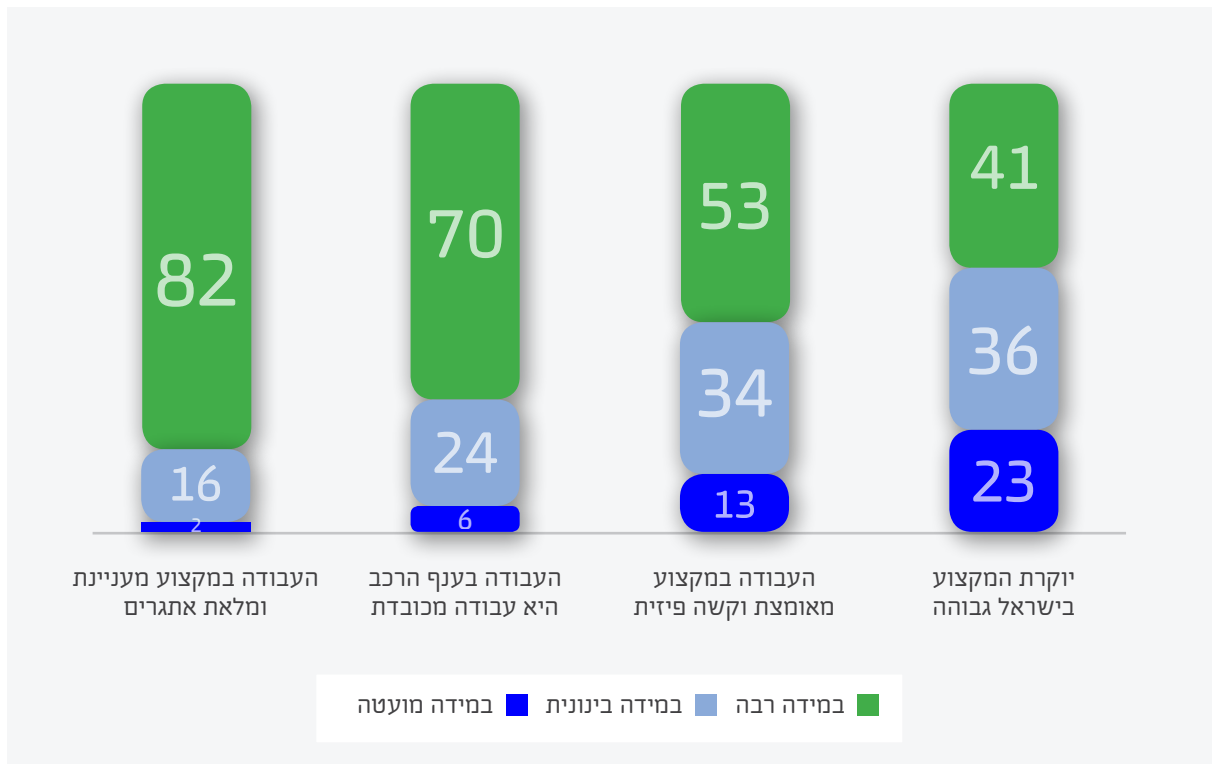
תרשים 12ג: יכולת השתכרות/פוטנציאל כלכלי של עבודה בתחום הרכב - פילוח לפי שנות לימוד (אחוזים)

אופי העבודה בענף ותדמית המקצוע

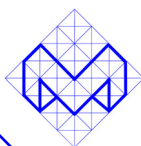
מרבית הסטודנטים מסכימים כי העבודה בענף הרכב מכובדת וכי היא מעניינת ומלאת אתגרים (70%-80% בהתאמה). מחצית מהסטודנטים מסכימים כי מדובר בעבודה מאומצת וקשה פיזית ורק 40% מהם מסכימים כי מדובר בעבודה בעלת יוקרה גבוהה (תרשים 13א').

תרשים 13א': מידת הסכמתם של הסטודנטים עם היגדים הנוגעים לאופי העבודה ותדמית המקצוע (אחוזים)

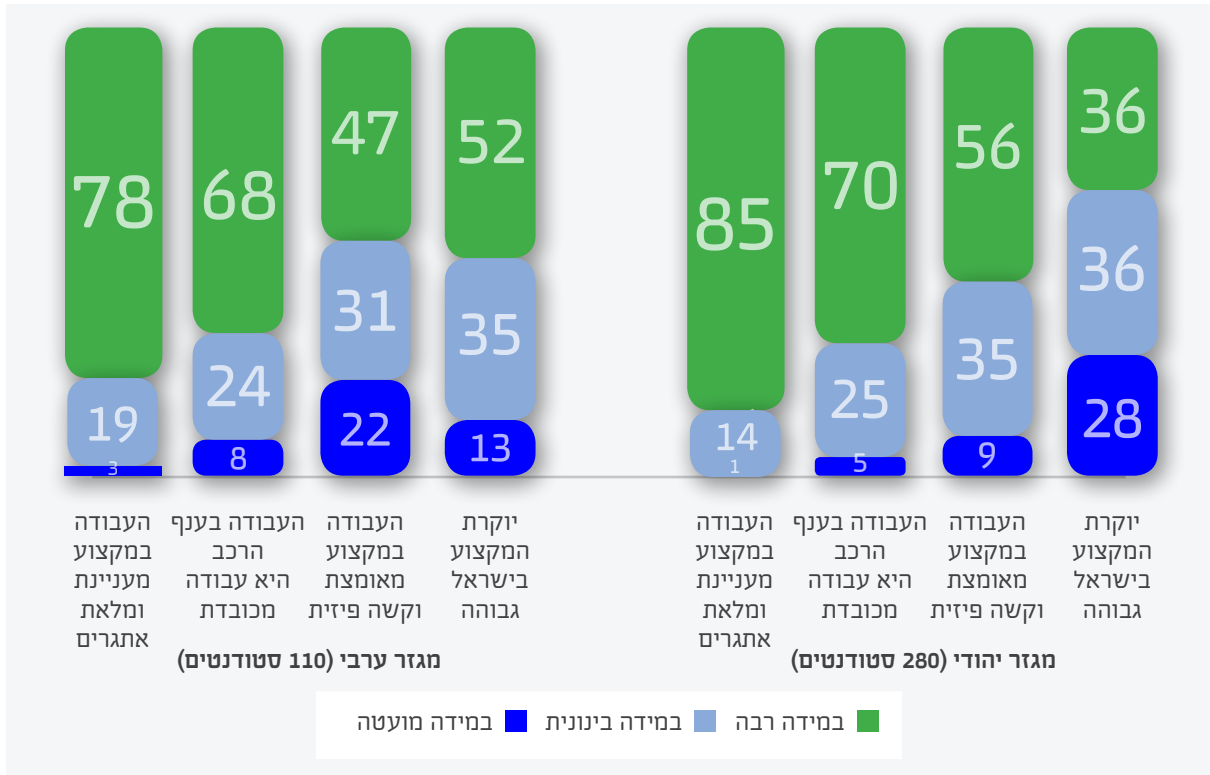
ההבדלים בין סטודנטים מהמגזרים השונים ומשנות הלימוד השונות נעוצים בעיקר בתפיסות לגבי אופי העבודה (מאומצת ופיזית) ולגבי יוקרת המקצוע: אחוז נמוך יותר של סטודנטים במגזר הערבי מסכים שמדובר בעבודה מאומצת ופיזית ואחוז גבוה יותר משמעותית מהסטודנטים מהמגזר הערבי מסכים כי מדובר במקצוע בעל יוקרה גבוהה (מעל למחצית מהסטודנטים במגזר הערבי לעומת כשליש מהסטודנטים במגזר היהודי). אחוז גבוה יותר של סטודנטים בשנים המתקדמות רואים את העבודה כקשה ומאומצת ואחוז נמוך יותר מהם רואה את המקצוע כבעל יוקרה גבוהה (תרשים 13ב'-ג').

כמו במחקר העבר גם בקבוצות המיקוד הנוכחיות הבחינו הסטודנטים בינם לבין המכונאים: "בהנדסאים לא תמצאו מכונאים, מכונאים הם זניחים ככה, לא מתייחסים אליהם - אין הערכה אליהם", "אנחנו לומדים שנתיים - כל ... יכול להיות מכונאי", "הנדסאי בפורטנציאל גבוה יותר להיות מנהל עבודה, מאשר עובד אחר". התייחסות זו יכולה להסביר את הדרך בה רואים הסטודנטים את יוקרת המקצוע הכורך אותם עם קבוצה שהם אינם עצמם שייכים אליה.

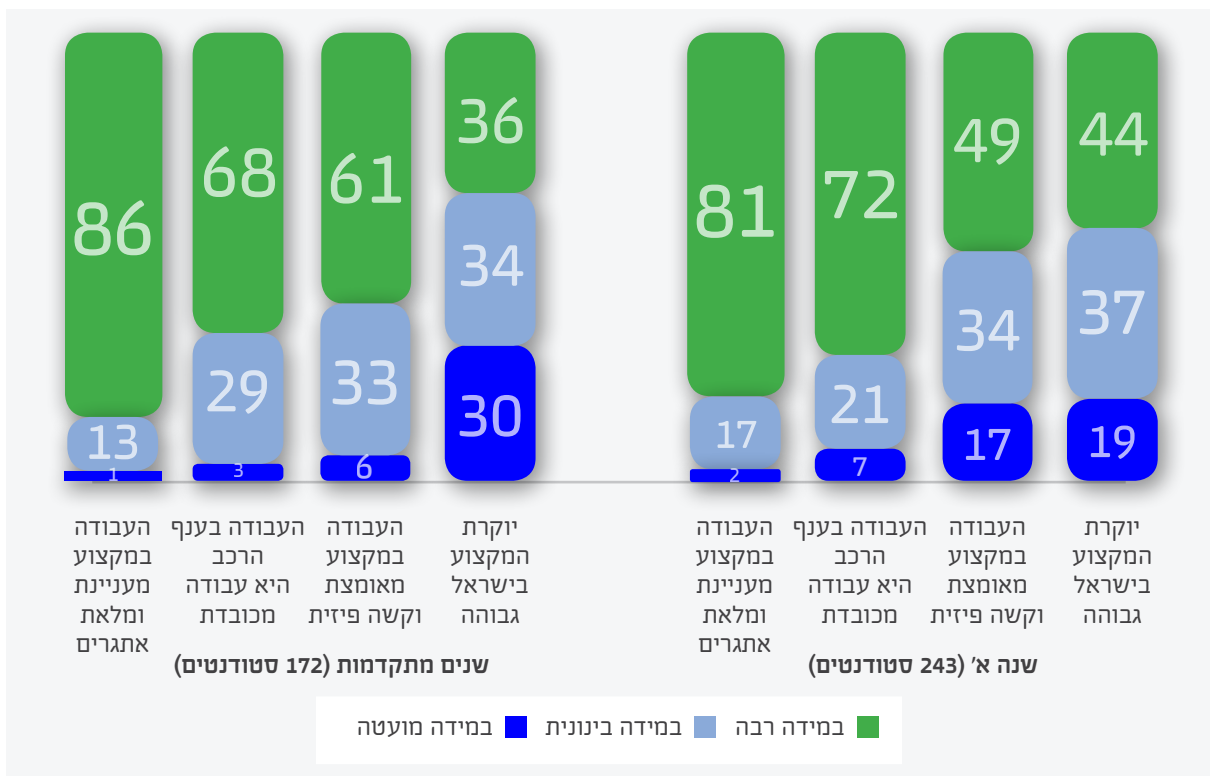

תרשים 13ב': אופי העבודה ותדמית המקצוע -פילוח לפי מגזר (אחוזים)

תרשים 13ג': אופי העבודה העבודה במקצוע - פילוח לפי שנות לימוד (אחוזים)

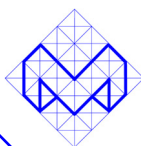
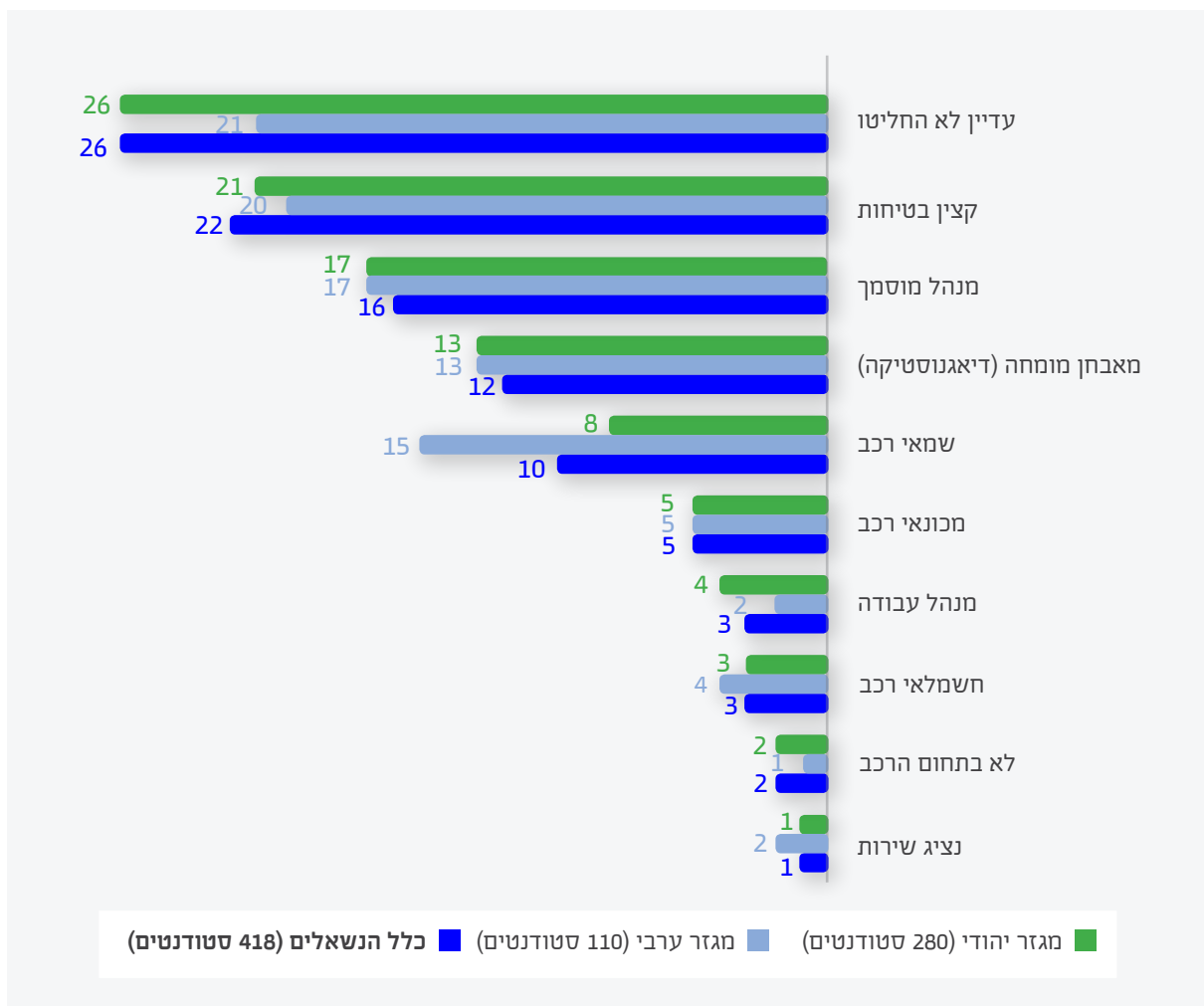

תחום העבודה המועדף עם תום הלימודים

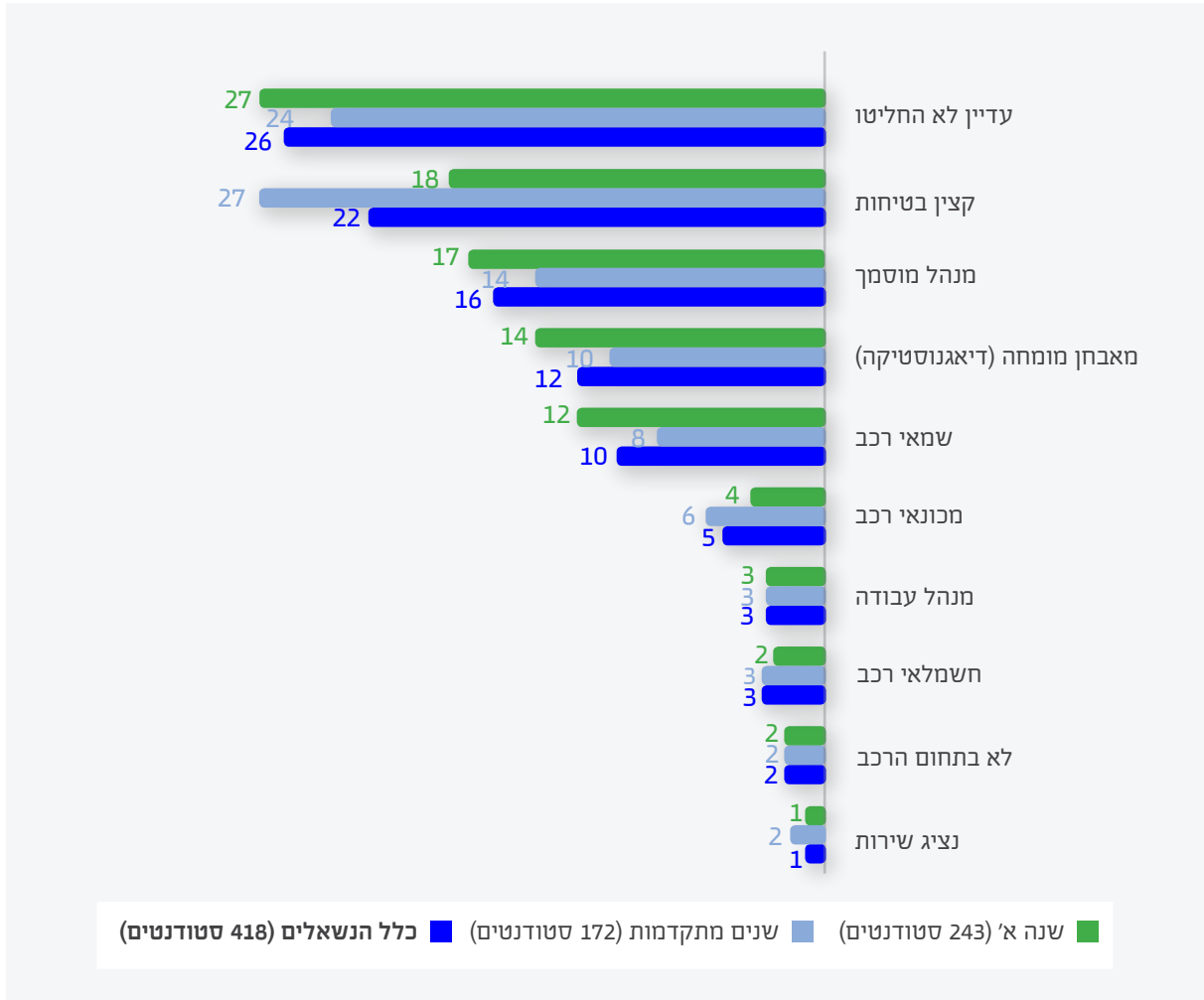
כרבע מהסטודנטים טרם החליטו מהו תחום העבודה המועדף עליהם עם סיום הלימודים. בקרב אלו שיש להם כיוון תעסוקתי המקצועות המועדפים הינם: קצין בטיחות, מנהל מוסמך, מאבחן מומחה ושמאי רכב. ההעדפות הללו נכונות לשני המגזרים ולכלל שנות הלימוד (תרשים 14א).

הסטודנטים במגזר הערבי נוטים לראות בשמאי רכב מקצוע מועדף משמעותית יותר מאשר הסטודנטים במגזר היהודי ובקרב הסטודנטים בשנים המתקדמות ניכרת העדפה משמעותית למקצוע קצין הבטיחות זאת בהשוואה לסטודנטים בשנה א' (תרשים 14ב).

תרשים 14א: התפלגות המשיבים לפי סוג העבודה המועדפת בתום הלימודים - פילוח לפי מגזר (אחוזים)

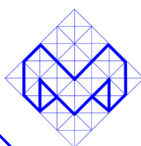
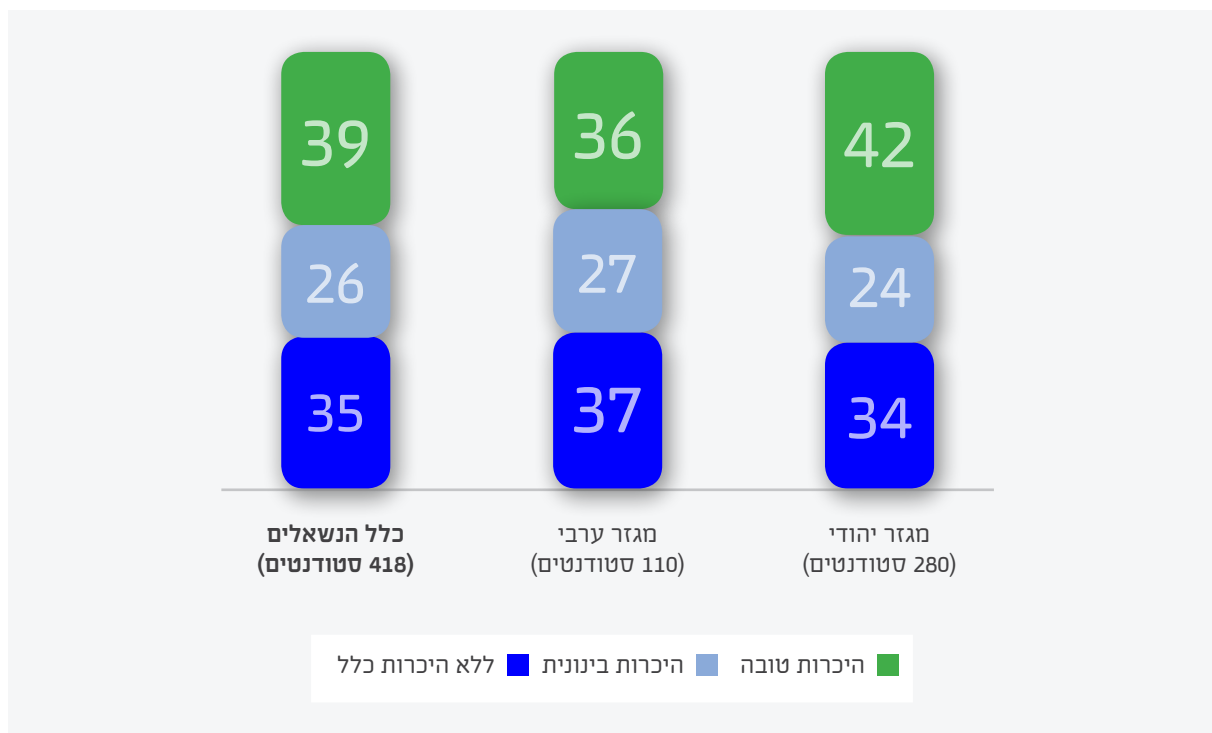
תרשים 14ב': התפלגות המשיבים לפי סוג העבודה המועדפת בתום הלימודים
 פילוח לפי מגזר שנות לימוד (אחוזים)

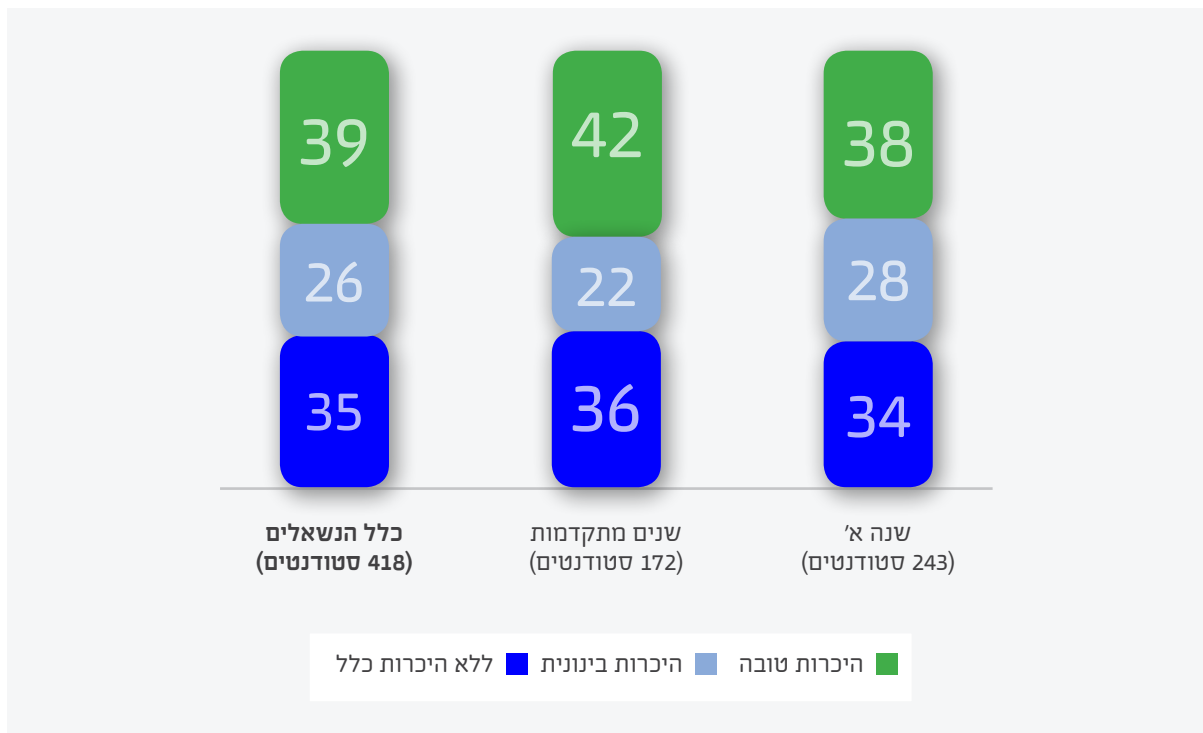
תפיסות המשיבים את יבואני הרכב

הסטודנטים נשאלו לגבי מידת ההיכרות שלהם עם יבואני הרכב, מעל 60% מהמשיבים מדווחים על היכרות מסוימת עם יבואני הרכב. קצת יותר משליש מהמשיבים דיווחו כי הם חסרי כל היכרות עם היבואנים (תרשימים 15א'-ב'). בקרב סטודנטים מהמגזר הערבי ניכרת היכרות קצת פחותה עם היבואנים ובקרב תלמידי שנים מתקדמות היכרות קצת יותר משמעותית.

תרשים 15א': התפלגות הסטודנטים לפי מידת היכרותם את יבואני הרכב - פילוח לפי מגזר (אחוזים)

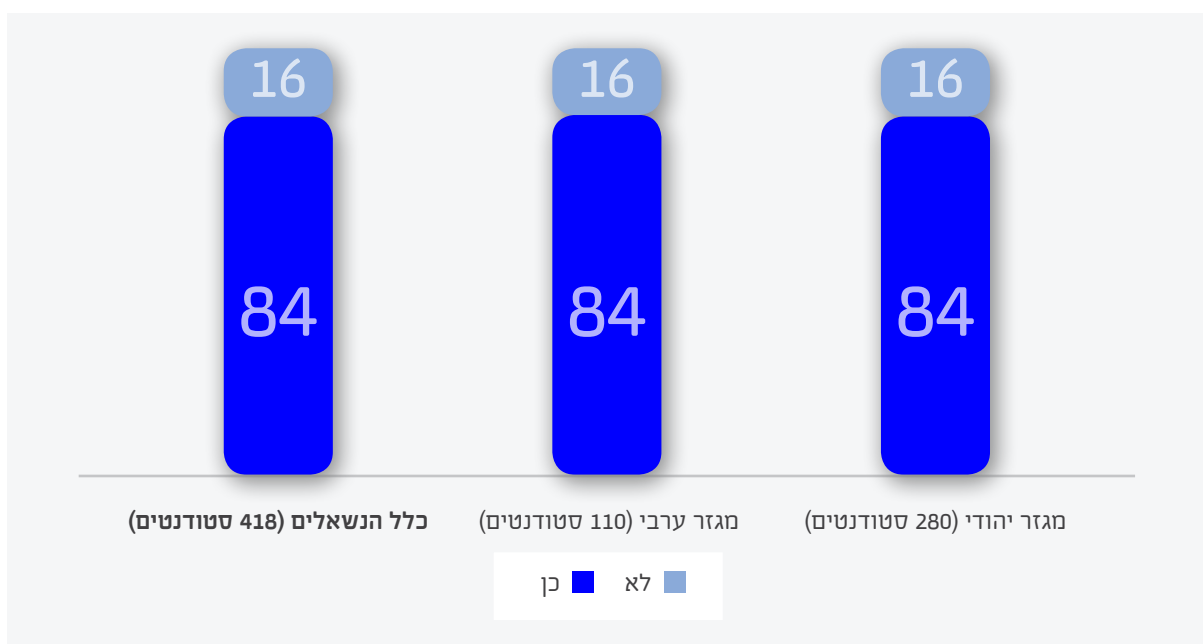

תרשים 15ב': התפלגות הסטודנטים לפי מידת היכרותם את יבואני הרכב - פילוח לפי שנת לימוד (אחוזים)

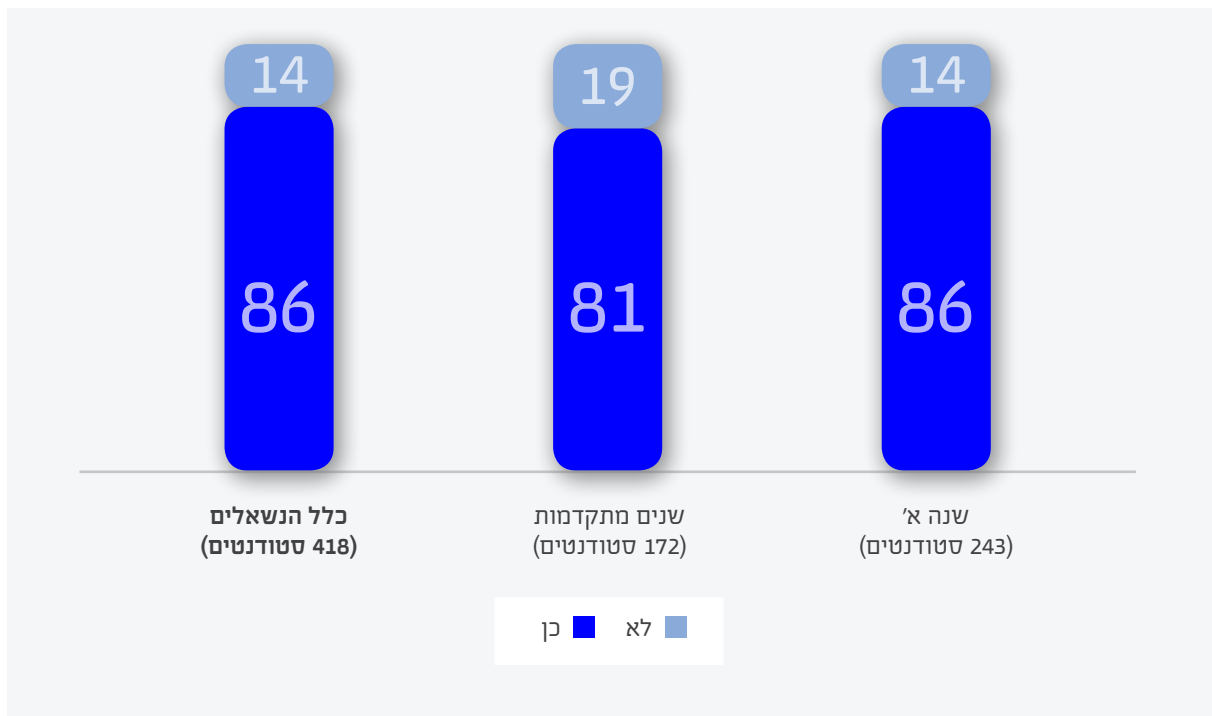

עוד נשאלו הסטודנטים לגבי מידת העניין שלהם לעבוד אצל יבואני הרכב, מעל 80% מהסטודנטים הביעו ענין בעבודה אצל יבואני הרכב אך צריך לזכור שאין הכוונה בהכרח לעבודה כמכונאי רכב (תרשימים 16א'-ב').

תרשים 16א': יעניין אותי לעבוד אצל יבואני הרכב - פילוח לפי מגזר (אחוזים)

תרשים 16ב': יעניין אותי לעבוד אצל יבואני הרכב - פילוח לפי שנת לימוד (אחוזים)

הסטודנטים בקבוצות המיקוד ראו ביבואני הרכב כגורם משמעותי בעל יכולת השפעה דרמטית על ענף הרכב הישראלי. לטענת הסטודנטים ליבואני הרכב יש יכולת להשפיע על רמת הלימודים במכללות:

“שיעזרו לשנות את תוכניות הלימודים שיהיו יותר מעודכנות”
 “שיהיו מכוניות אמיתיות במכללה שנוכל לעבוד עליהן, אבל דגמים אחרונים” (חלק אמרו היברידיים ק.ד.)
 “אנחנו חייבים להכיר את החידושים מקרוב, היבואנים יכולים לעזור בזה”
 “אולי אפשר לעשות יום לימודים אחד בשבוע במוסך בקבוצות קטנות 5-6 סטודנטים?”
 “שיעשו לנו הדרכות מקצועיות כמו שעושים לעובדים במוסכי השירות”

אך מעבר להשפעה זו הסטודנטים חאים ביבואני הרכב בעלי השפעה ואפשרות לשינוי דרך העסקת הנדסאים בענף הרכב: “מוסכי השירות עדיין לא מצאו את המקום הראוי להנדסאים”
 “צריך לחשוב על דרך דיפרנציאלית - שאפשר לתגמל הנדסאים גם בשכר וגם בקידום”
 “צריך להעסיק את הנדסאים מהתחלה בהתמחות, לא כמכונאים”
 “אולי בכלל הנדסאי צריך לתת שירות לכמה מוסכים, ואז לא להיות באותה דרגת שכר כמו העובדים האחרים במוסך?”
 “רק אם ישתפרו אפשרויות הקידום והשכר, רק אז ישתפר כוח האדם בתחום”

סיכום

4

למחקר הנוכחי שני מוקדים: תפיסות הסטודנטים את לימודיהם במכללות ואת התעסוקה העתידית בענף הרכב. באופן כללי הסטודנטים הביעו שביעות רצון מהלימודים במכללה, כאשר ניתן להבחין כי שביעות רצון זו הולכת ופוחתת, במידה מסוימת, במהלך השנים. הנקודה היחידה בה ניכרת אכזבה מסוימת בעיני הסטודנטים היא התאמת הכשרה המעשית שהם מקבלים למציאות היום יומי, כאשר הסטודנטים הביעו שוב ושוב את רצונם להכיר ולטפל במכונות עכשוויות. למרות התחושה הזו הסטודנטים אינם נוטים לבחור בעבודה מעשית על פני עבודת גמר כמטלה מסכמת, ניכר כי הבחירה בסוג המטלה המסכמת היא בחירה רציונלית הקשורה במשתנים נוספים והסטודנטים שהחליטו כבר שקלו את יתרונות וחסרונות כל אחת מהעבודות עבורם.

לחלק ניכר מהסטודנטים ניסיון מסוים בעבודה בענף הרכב בעיקר בתחום מכונאות הרכב ומרביתם מעוניינים מאד להמשיך את עתידם המקצועי בענף הרכב. עם זאת הסטודנטים מחזיקים תפיסה דיכטומית, חד ממדית ושטוחה של ענף הרכב, מצידה האחד של הדיכטומיה נמצאים מכונאי הרכב, המעמד בו התנסו ומתנסים הסטודנטים ואותו הם מגדירים כלא רצוי מבחינת שכר ואפשרויות קידום ומצידה בשני של הדיכטומיה נמצאים המקצועות דוגמת מנהל עבודה, מנהל מוסך, מאבחן מומחה, קצין בטיחות ושמאי רכב. מקצועות אלו מוגדרים כרצויים, מבחינת שכר ואפשרויות קידום, בעיני הסטודנטים והם חותרים להגיע אליהם. משיחות עם צוות מומנטום עולה כי הסטודנטים מחזיקים תפיסות קצת "רומנטיות" ולא ריאליות אודות השכר, התנאים ויכולת הקידום במקצועות דוגמת קציני בטיחות ושמאי רכב, המגלמים את השאיפה המקצועית עבור חלק לא מבוטל של הסטודנטים. אחת המסקנות שעלתה מבחינת הממצאים הראשוניים עם צוות מומנטום היא כי הסטודנטים אינם מכירים את מערך ההתמחויות ואפשרויות הקידום במוסכי השירות ולכן התפיסה הדיכטומית.

אחד הממצאים המעניינים שעלו מדברי הסטודנטים בקבוצות המיקוד הוא המעמד הייחודי והמשמעותי בו הם רואים את יבואני הרכב. לסטודנטים היה ברור לגמרי שליבואנים יכולת לשפר את רמת ההכשרה המעשית אותה הם מקבלים במכללה ואת התשתיות הטכניות והטכנולוגיות הקיימות בה, אך מעבר לכך הם רואים ביבואני הרכב גוף המסוגל לשנות את כל צורת ההעסקה בענף ולייצר עבורם מקום המתאים להם. חשוב להבין כי הסטודנטים מייצרים הבחנה חדה וברורה בין הנדסאים לבין העובדים במוסכים שאינם הנדסאים, לתפיסתם הנדסאי הוא בהכרח עובד אפקטיבי יותר ומומחה יותר לשינויים הטכנולוגיים המהירים ועל כך חייב להיות בעל אופק תעסוקתי שבו קידום מהיר ותנאים טובים יותר, לכן לדעתם יש לייצר מעמד מקצועי חדש להנדסאים, שאינו דומה למה שקיים היום במוסכים ודבר זה יתאפשר אך ורק באמצעות שינוי ראשוני במוסכי השירות של יבואני הרכב.

